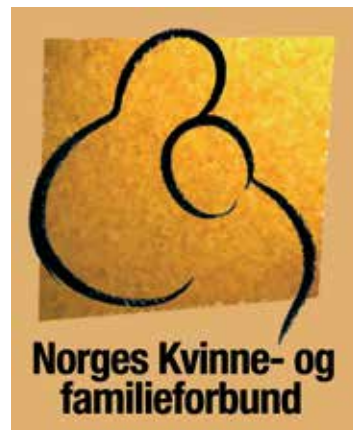

Kvinner & Familie

Nr. 3/2014

MEDLEMSBLAD FOR NORGES KVINNE- OG FAMILIEFORBUND

Bevisst
forbruker?

Landsmøtet i Oslo

Forsidefoto: Shutterstock

Kvinner & familie

Nr. 3 2014

127 årgang - Grunnlagt 1887

Redaktør

Lene Sjøgaard Gloslie

Utgiver:

Norges Kvinne- og familieforbund

Stortingsgaten 12, 0161 Oslo.

Telefon: + (47) 22 47 83 80

Telefaks: + (47) 22 47 83 99

E-post: post@kvinnerogfamilie.no

Annonser:

post@kvinnerogfamilie.no

Abonnement:

Kan bestilles hos utgiver: NOK 150,- pr. år.

Medlemmer av forbundet får bladet gratis

Design:

Cathrine cmykeri/chfuglei@gmail.com

Trykk: Wittusen&Jensen

Opplag: 4100

Redaksjonsrådet:

Lene Sjøgaard Gloslie:

redaktor@kvinnerogfamilie.no

Pernille Prøitz Jørgensen:

pernille@kvinnerogfamilie.no

Sonja Kjørhaug:

sonja@kvinnerogfamilie.no

Elisabeth Rusdal:

elisabeth@kvinnerogfamilie.no

Internettadresse:

www.kvinnerogfamilie.no

Frist for stoff: 7. januar 2015

Ettertrykk og kopiering av Kvinner & families stoff og annonser er ikke tillatt uten etter avtale.
ISSN NR: 1891 - 7992

Norges Kvinne og familieforbund

Hensikt: Styrke familiens posisjon gjennom tiltak som gir tid og mulighet til omsorg for hverandre.

Visjon: Anerkjennelse av kvinners ulike valg gjennom livsfaser. Verdssetting av familien som bærebjelke i utviklingen av et godt samfunn.

K&F er tilsluttet:

Nordens Kvinneforbund (NKF)

Associated Country Women of the world (ACWW)

KFB (Kvinner frivillige beredskap)

FOKUS Forum for Kvinner og Utviklings-spørsmål

Leder

Elisabeth Rusdal

Forbundsleder

Kjære medlem!

Det er du som forbruker som bestemmer. Du har makt. Spørsmålet er hvor flinke vi som forbrukere har vært til å benytte oss av den makten. Er vi beviste nå om hvilken makt vi som forbrukere har? Eller er det så vanskelig at vi håper at andre tar seg av det? Uansett, i denne utgaven av medlemsbladet får du informasjon og tips og ideer rundt dette.

Vi har mye vi kan ta tak i som forbrukere. Vi har som forbund vært med å danne Forbrukerrådet i sin tid. Opp gjennom årene har organiseringen av Forbrukerrådet endret seg – og i dag har ingen av organisasjonene samme innpass som tidligere. Men det bør ikke være en unnskyldning for å la være å ta tak. Vi var dyktige tidligere, vi sto sammen og vi fikk resultater.

Det er ikke lite unødvendig emballasje som er forsvunnet fra dagens samfunn. Vårt forbund har mye av æren for det. Vi sto utenfor butikker og fjernet unødvendig emballasje. Resultatet ble – tankkremtuber som ikke lenger er i pappeske blant annet.

Merking av matvarer med opprinnelsesland, det kan vi si er vår skyld. Utallige henvendelser og forslag om dette i tillegg til at medlemmene våre gikk i butikkene å stilte spørsmål om hvor for eksempel frukten kom fra.

Vihar alle fått med oss de stadige identitetstyveriene. Myndighetene oppfordrer oss utallige ganger om at vi må passe på og sikre oss. De samme myndigheter skal spare penger. Derfor sender de pass ut i posten. Tidligere ble pass sendt rekommandert. Nå skal Staten spare penger, så nå sendes pass som ordinært brev. Hvor ble det av tanken om å gjøre det vanskeligere å stjele en persons identitet?

På forsommeren var det en Facebookak-

sjon rettet mot BAMA. Hensikten var å få slutt på at purren ble levert innpakket, og der bunn og topp var kappet av. Aksjonen fikk stor oppmerksomhet – nå selges purren hel, slik den egentlig er.

Myndighetene er bekymret for at vi stadig kaster mer mat. I Norge kaster hver enkelt av oss 10 kg mat årlig. Helt forferdelig. Butikker og butikk-kjeder gjør sitt beste for at vi stadig skal kjøpe mer. Kjøp 3 betal, for 2, eller kjøp xx og yy pålegg og få brødet gratis på kjøpet. Utallige eksempler kan nevnes. Hvor ble det av dagligvarebransjens etiske ansvar som de sier de har og vil ha? Vi har tatt dette opp – men svar får vi ikke. Da kan vi gripe forbrukermakten – du som medlem kan takke nei til slike tilbud. Du som medlem kan la være å kjøpe akkurat de produktene som skal utløse nettopp et gratis produkt. Forresten – gratis? Neppe – de tar det trolig igjen i pris på andre produkter.

Mange steder i landet sliter nærbutikken. Vil du ha den – handle der. Vil du ha lokale produkter – etterspør det i din dagligvarebutikk. Få flere til å etterspørre.

Selv har jeg min egen lille kamp – slangeagurker. Vet du at det påstås at vi som forbrukere bare vil ha rette og pene slangeagurker. Jeg vil ha agurk jeg – jeg vil redusere kast av krumme slangeagurker. Slangeagurk er mat. Så bli gjerne med – rot i agurkkassen og ta den krumme eller den som har en litt annen form. Det smaker ikke av fasongen.

Jeg håper artikler i dette bladet inspirere deg til å være bevist som forbruker.

DU BESTEMMER! Bruk din forbrukermakt.

Redaktør

Lene Søgaard Gloslie

Redaktør

Det lir mot høst, og i takt med at varmegradene synker, øker aktiviteten i forbundet. I september har vi hatt stor medieaktivitet rundt en av våre hjertesaker - nemlig gjeninnføring av den gamle husmorvikarordningen. En alenemor med tre barn måtte gå ut i media før hun fikk den hjelpen hun akutt hadde behov for i sin hjemstedskommune. Det er flott at mange av forbundets representanter har engasjert seg, skrevet leserinnlegg i aviser, og bidratt til at denne saken har fått sin rettmessige plass på dagsordenen både lokalt og nasjonalt.

Forbrukerrettigheter er hovedtema for denne utgaven av Kvinner & Familie, men også det viktige spørsmålet - er vi gode forbrukere? Som forbrukerdirektør Randi Flesland påpeker, er det langt fra enkelt å være en god forbruker. Vi har for lite kunnskap, for få verktøy, men samtidig tar vi også beslutninger som forbrukere som kunne fortjent mer gjennomtenkning. Vi bruker gjerne mer tid på å vurdere et innkjøp av en vaskemaskin til noen tusenlapper, enn vi bruker når vi kjøper en bolig til flere millioner.

Samtidig er det ikke enkelt å vite hva produktene vi kjøper i butikken faktisk inneholder. Undersøkelser Forbrukerrådet har gjennomført viser at hormonendrende stoffer finnes i svært mange hudpleieprodukter, men også i barneleker. For å gjøre det lettere å velge de gode alternativene, har Forbrukerrådet utviklet "Hormonsjekken". En app som kan lastes ned til mobiltelefonen.

Myndighetene opererer med grenseverdier når det gjelder tillatte mengder av kjemikalier i enkeltprodukter. Dette tar ikke høyde for coctail-effekten, altså konsekvensene av den samlede mengde kjemikalier vi får i oss. Det å ikke vite, er ikke bra nok, mener Flesland. Når vi vet at 20 % av unge danske menn ikke lenger er forplantningsdyktige, må vi begynne å stille spørsmål.

Professor Håvard Hansen ved Universitetet i Stavanger forsker på forbrukeratferd. Han mener nordmenn har for god råd til å være gjennomført gode forbrukere. Oppdragelse spiller også en stor rolle - de som vokser opp i oljealderen har lært et annet forbruksmønster enn tidligere generasjoner.

God høst - og god lesing!

f - følg oss på facebook

OPPDATER DEG PÅ HVA SOM SKJER I FORBUNDET! DU FINNER LINKEN TIL FACEBOOKSIDEN PÅ NETTSIDENE VÅRE. HER FÅR DU LØPENDE INFORMASJON, DU KAN KOMMENTERE OG DELTA I DISKUSJONEN. VI SES PÅ FACEBOOK!

Innhold

K&Fs Beredskapsutvalg	27
Materiell fra Norges Kvinne- og familieforbund	28
Liste over K&Fs tillitskvinner	29

POLITIKK OG SAMFUNN

Letter hverdagen for forbrukerne	4
Går vi mot et kontantløst samfunn	6
Vanedyr mer enn bevisste forbrukere?	8
Gjeninnfør husmorvikaren!	10
Jubileumsåret 2015	19
Doblet antall fødsler utenfor sykehus	22

LANDSMØTE

Saksliste	15
Fremtidig organisering av arbeidet i forbundet	16
Presentasjon av kandidater til valget 2014 - 2016	17

NYTT FRA FORBUNDET

Invitasjon til seminar "Se meg, hør meg"	24
Takk for meg	26

INTERNASJONALT UTVALG

ACWW prosjekter	12
Rapport fra prosjektoppfølgning	13

JUS OG RETTIGHETER

Forbrukerrettigheter	20
----------------------	----

Letter hverdagen for forbrukerne

Randi R. S. Flesland Foto: Kjell Håkon Larsen

- Det er vanskelig å være en bevisst forbruker. Vi mangler verktøyene for å ta gode valg, sier Randi Flesland, direktør for Forbrukerrådet. Hennes mål er at Forbrukerrådet skal bidra til å gi forbrukerne makt og myndighet til å ta bedre valg.

AV: LENE SØGAARD GLOSLIE

Nettopp verktøy som kan hjelpe oss å finne frem i produktjungelen, er ett av hovedfokusområdene for Forbrukerrådet. At interessen for slike verktøy er stor blant forbrukerne, er det ingen tvil om. Gjennom prosjektet "giftfri hverdag" ble tjenesten "Hormonsjekk" utviklet. Dette er en app som kan lastes ned på mobiltelefonen, og brukes til å lese strek-

koden på hudpleieprodukter i butikken, for umiddelbart å få vite om de inneholder skadelige hormonforstyrrende stoffer.

- Vi traff en nerve, spesielt hos yngre mødre. Hormonsjekken førte til en voldsom aktivitet, to hundre tusen forbrukere lastet ned appen. En produsent for fuktighetskrem fikk redusert salget etter at appen ble innført, og gikk til sak mot Forbrukerrådet. En sak produsenten tapte, forteller Flesland.

Prosjektet "giftfri hverdag" innebar også testing av en rekke produkter. Blant annet bamser, tyggegummi og støvpartikler i barnerom avslørte innhold av hormonendrende stoffer.

- Det triste er at det er umulig å unngå kjemikalier, det er i alt. Det er best å velge Svanemerke produkter, både for miljøet og egen helse, men mange produkter er jo ikke det, sier Flesland.

COCTAILEFFEKTEN

- Så lenge vi ikke kjenner konsekvensene av den coctailen av kjemikalier vi omgir oss med i hverdagen, oppfatter vi at det er en risiko. Forbrukerrådet jobber etter føre-var-prinsippet. Når Rikshospitalet i København har funnet at 20 % av unge danske menn ikke lenger er forplantningsdyktige, må vi spørre hva som ligger til grunn for dette. Kjemiske stoffer, eller mobil i lomma?

Det å ikke vite, er ikke godt nok. Planen for en giftfri hverdag har tre hovedmål; å gi mer til forskning, så vi vet mer. Mer til tilsyn, slik at produsenter følger regelverk. Og mer informasjon til forbrukeren.

PASSIVE POLITIKERE

- Svenske og danske politikere ligger foran i jakten på en giftfri hverdag. Svenskene har gått til sak mot EU-kommisjonen fordi de jobber for langsomt med å kvalitetssikre lister på hvilke kjemikalier som skal være forbudt ved lov. Danskene har forbudt noen kjemiske stoffer i barneprodukter som EU tillater, sier Flesland.

I Norge er det en langt større passivitet fra politiske beslutningstakers side. Når samtidig undersøkelser viser at norske forbrukere har mer tillit til myndighetene enn hva man har i andre land, er det kanskje grunn til å anta at norske forbrukere er mer naive enn de har grunn til å være.

- Den svenske kjemikalieinspeksjonen går aktivt ut og sjekker produkter. Det viser seg at mer enn 10 % av produktene har mer kjemikalier i seg enn hva de har lov til. Særlig leker og ulike elektroniske småting er verstinger her. Følger man ikke opp, er det ikke så farlig for produsentene om de er slomsete med grensene, sier Flesland.

KJEDENES MAK

- Forbrukerrådet er kritisk til at nesten hele det norske dagligvaremarkedet er styrt av fire kjeder. Konsentrasjonen betyr mindre konkurranse og høyere priser. I tillegg blir det vanskeligere for produsenter av nisjeprodukter å komme inn i sortimentet, noe som gir oss et dårligere vareutvalg, sier Flesland.

Når kjedene er så dominerende blir det vanskeligere for forbrukerne å bli hørt. Forbrukerrådet jobber med en dagligvareportal der målet er økt konkurranse, men også flere valgmuligheter og mer kunnskap både i forhold til kvalitet og pris. Når vi enkelt kan se mulighetene i forhold til hvilke produkter, merker og priser som finnes i vår geografiske nærhet, vil det være lettere å gjøre gode valg.

BEVISST I HANDLINGSØYEBLIKKET

- Mange lar seg friste av tilbud som "ta

3, betal for 2". Ser man på prisstrukturen, er det bare kjedene som tjener på dette. Trenger du bare en, betaler du allerede 50 % for mye. Det skaper også mer svinn, og bidrar til at vi kaster mer mat, sier Flesland.

Forbruket vårt påvirker både økonomi, miljø, menneskerettigheter og klima. Derfor er det krevende å være forbruker. Bruk og kast mentaliteten er en utfordring. Å kjøpe kvalitet fremfor kvantitet, er noe vi kan bli mer bevisste på, ifølge Flesland. Som regel er det heller ikke nødvendig å kaste matvarer selv om de har gått litt over «best før» datomerkingen. Det er stor forskjell på «holdbar til» og «best før».

Hundre tusen nordmenn kontakter Forbrukerrådet hvert år på telefon, e-post og besøk. I tillegg besøker 35.000 nettsidene til Forbrukerrådet hver uke for å finne ut mer om sine rettigheter, lese tester og få annen kjøphjelp, eller laste ned gratis kontrakter. Finansportalen.no og Hvakostertannlegen.no er andre tjenester som bevisstgjør forbrukerne om hvordan de kan spare store beløp på boliglån, sparing, forsikring og tannhelse. Cirka 25.000 besøker disse nettstedene hver uke.

- Vi håper likevel at forbrukerne blir enda mer bevisste. Ofte undersøker vi grundig og tar oss god tid ved kjøp av en vaskemaskin til noen tusenlapper, mens vi bruker langt kortere tid ved kjøp av en bolig til mange millioner. Mer kritisk forbrukertenking i forhold til «mirakelprodukter» er også noe vi skulle ønske oss. Altfor mange lar seg lure av useriøse firmaer som tilbyr slanke- og skjønnhetsprodukter som ikke virker slankende på annet enn lommeboken, sier Flesland.

UETISKE BANKER

- Ordtaket sikkert som banken, viser en tillit til bankvesenet det er lite grunnlag for. Bankene jobber ikke for deg, slår Flesland fast. I mars 2013 vant Forbrukerrådet med småspareren Røeggen en knusende seier over DNB. DNB sendte etterpå ut børsvarsel på 460 millioner kroner, som de skulle betale tilbake til sine kunder som resultat av dommen. Andre banker har også måttet gjøre opp overfor sine kunder med tilsvarende produkter.

Forbrukerrådet ønsket både å vise at bankene opptrer uetisk og dermed få dem til å skjerpe seg, og også gjennom den oppmerksomheten saken fikk, oppnå mer bevisste forbrukere. Mye av regelverket i bankene er endret de senere årene. Bankenes rådgivere, som i praksis er selgere, får ikke provisjon lenger, og de er pålagt å gi mer informasjon tilpasset kundene.

– Altfor mange tviholder på banken eller forsikringsselskapet, selv om det kan være mange tusenlapper årlig å spare på å bytte, sier Flesland.

Forbrukerrådet arrangerer derfor årlig Byttedagen, der de står på stands og samarbeider med pressen om å få folk til å prute, eller bytte bank og forsikrings-selskap, så vel som mobiloperatør og strømleverandør.

MEDIA VIKTIG

Nett og sosiale medier påvirker hva, hvor og hvordan vi handler og behandler eventuell misnøye. At det er mye forbrukermakt i å bruke Facebook, er det ingen tvil om. Aksjonen mot Bama og deres plastinnpakkede purre i våres, ble startet på Facebook. Det tok ikke lang tid før purren var befridd for plasten, og befant seg ubeskåret i grønnsaksdisken igjen.

– Å dele gode og dårlige kundeopplevelser på nett, for eksempel på Facebook, blir stadig viktigere. Å kommunisere med ulike firma via e-post, gjør det også lettere å dokumentere hva man har avtalt i etterkant om det oppstår uenighet, sier Flesland.

Mediene er svært viktige for å informere forbrukerne, og Forbrukerrådet jobber aktivt for å informere så mange som mulig via både lokale og riksdekkende medier. I løpet av fjoråret hadde Forbrukerrådet 13.000 medieoppslag.

FORBRUKERRÅDET HJELPER DEG

Når det oppstår en konflikt mellom forbruker og selger, kan Forbrukerrådet behandle saken. Forbrukerrådets saksbehandler er da nøytral megler innenfor gjeldende lov, og søker å få til en rettmessig løsning. Hvis man ikke oppnår en løsning, kan saken gå videre til Forbrukertvistutvalget. Det er en liten spesialdomstol, og går vedtaket din vei, kan du få pengene dine med myndighetenes hjelp. Saken

må høre inn under forbrukerkjøpsloven, kjøpsloven, håndverkertjenesteloven eller angrerettloven. I andre fall, er det gode muligheter for å kunne sende saken til en klagenemnd.

– I tillegg gir Forbrukerrådet veiledning til rundt 100 000 forbrukere årlig. Forbrukerne klager mest på bruktbil og håndverkere. Forbrukere må være obs på tidsfrister, som angrefrist og reklamasjonstid, hvis ikke blir en sak en ikke-sak, siden lovverket definerer klare tidsfrister, sier Flesland.

STATENS FORBRUKERANSVAR

Staten eller kommunen er ofte eneste tilbyder av tjenesten i de tilfeller der det oppstår uenighet om kvalitet på tjenester innenfor for eksempel helse, skole eller omsorg.

– Forbrukerrådet er opptatt av at slike tjenester skal være gode, og vi foretar derfor jevnlig tester, av blant annet servicenivået hos norske kommuner.

Forbrukerrådet ringer da rundt til kommunene og ber om opplysninger om kostnadsnivå og tilgjengelighet på ulike tjenester, som barnehageplasser, behandling av byggesak, eller eldreomsorg. For å få et korrekt bilde av tjenestene og prisene, ringer de under falskt navn, og oppgir at de bor i kommunen.

– Vi har slik oppdaget store forskjeller mellom kommunene. For hva er årsaken til at det koster 36.000 kroner å få behandlet en byggesak i en kommune, mens det koster 1.800 i en annen, når byggesaker skal belastes etter selvkostprinsippet? Spør Flesland.

Samtidig har testingen bidratt positivt til at flere kommuner har satt seg som mål å bli beste kommune på den årlige servicemålingen.

Men ikke alle lar seg lure når Forbrukerrådet ringer under falskt flagg. Som sentralborddamen i en liten kommune kunne slå fast som motsvar til Forbrukerrådets spørreunde:

– Det er ikkje nogen som heiter det her!

Verktøy for den bevisste forbruker

Forbrukerrådet har utviklet flere verktøy for å hjelpe forbrukerne på en enkel måte. Her er noen eksempler:

- Flyet mitt er 7 timer forsinket. Hva har jeg krav på nå? Flyappen som kan lastes ned på mobiltelefonen gir svaret.
- Inneholder denne kremen skadelig kjemi? Hormonappen gir svaret før du putter kremen i handlekurven.
- Hvor mye kan jeg spare hos tannlegen, og hvor finner jeg den beste tannlegen? Nettsiden Hvakostertannlegen.no hjelper deg.
- Det kan være veldig mange tusenlapper å spare på å bytte bank eller forsikringsselskap. Nettsiden Finansportalen.no viser hvor mye du kan spare og hjelper deg å bytte.
- Blitt lurt på ferien? Nettsiden Forbrukereuropa.no hjelper deg.
- Hva har jeg krav på og hvordan går jeg frem for å klage? Forbrukerrådets nettside forbrukerradet.no, gir svaret. Vil man snakke med en jurist i stedet, er det bare å ringe 03737.
- Dersom du skal kjøpe bruktbil, eller leie bolig, kan du laste ned de vanligste kontraktene og guidene til utfylling på nettsiden til Forbrukerrådet, forbrukerradet.no.
- Forbrukerrådet jobber nå med en nettjeneste der forbrukerne kan finne billigste strømpris som lanseres sommeren 2015. På sikt jobbes det for en dagligvareportal der man kan finne beste pris og kvalitet for dagligvare

GÅR VI MOT ET KONTANTLØST SAMFUNN?

Debatten om et kontantløst samfunn har så vidt begynt her i landet. Nå lufter Forbrukerrådet offentlig at de ønsker å avvikle kontanter som eneste tvungne betalingsmiddel.

AV: FORBUNDSLEDER ELISABETH RUSDAL

De uttaler at det for dem ikke er et vesentlig prinsipp i seg selv å opprettholde kontante betalingsløsninger. Det vesentlige er at det gis enkle, brukervennlige betalingsløsninger som gir anledning for alle til å foreta betaling, i følge en høringsuttalelse angående betaling for parkering.

Ved å fjerne kravet for norske bedrifter til å ta imot betaling med kontanter, vil det trolig bare være et tidsspørsmål før kontantene fjernes.

FOR TIDLIG

Regjeringen på sin side opplyser til media at de ikke anser det å fjerne kontanter som betalingsmiddel som aktuelt i dag, og begrunner det i tradisjon, personvern og sikkerhetsutfordringene i ny teknologi, noe som gjør at vi kommer til å ha bruk for kontanter lenge.

Tidlig i sommer fikk vi informasjon fra vår svenske søsterorganisasjon, som uttrykte bekymring over at de ikke lenger kunne levere kontanter i bankene for innskudd på konto.

Vi ante at her er kanskje grunn til å se hva som skjer i eget land. Og vi ser at ting skjer her i landet også.

UTVIKLINGEN MOT KONTANTLØST SAMFUNN

Bankene legger stadig ned sine filialer. Alle steder har ikke lenger innskuddsautomater. I tillegg har noen av bankene nå signalisert at de vil redusere antall minibanker. Flere filialer vil ikke lenger ta imot innskudd i form av kontanter.

Begrunnelsen for dette er at det ikke lenger er så mange kunder som tidligere som foretar uttak eller innskudd i banken. I stadig stigende grad benytter vi kort ved

betaling når vi handler. Vi handler også stadig mer via nettet. Da blir det ikke lønnsomt for bankene å opprettholde slike tjenester.

INNSPILL ØNSKES

Hva gjør vi så? – Vel vi har tilbudet om bank i butikk. Her kan man ta ut og sette inn kontanter. Vi har sjeldnere kontanter på oss. Om det er fordi vi heller bruker kort, eller fordi vi tenker på at noen kan stjele dem fra oss, vet vi kanskje ikke så mye om. En ting er sikkert. Vi protesterte veldig da postkontor etter postkontor ble lagt ned. Vi fikk post i butikk. Og vips har vi bedre åpningstider. For de fleste har vi også lettere tilgjengelighet. I alle fall vi som bor i sentrale strøk. Hvordan er så dette i distriktene? Hvordan er dette for de eldre?

Som organisasjon bør vi tenke på dette. Dette er en sak å ta opp i laget, og se om laget skal reagere lokalt.

Sentralt tar vi også gjerne imot informasjon om synspunkter, hva som skjer og hvordan det fungerer. Vi tar også gjerne innspill på hva vi kan gjøre, og om vi skal gjøre noe.

Det nytter!

Forbundet har brukt sin forbrukermakt flere ganger – her er noen eksempler. Det finnes mange flere – vi tar bare med noen få. Det det viser er at det nytter – vi har makt som forbrukere.

MJØSAKSJONEN

Det var i 1970-årene det skjedde. Mjøsa ble grønn, fisk døde og vannet luktet ikke bra. I 1975 smakte kaffen vondt, folk klaget. Myndighetene tok affære. Men det var også da våre medlemmer og tillitsvalgte reagerte. De tok grep. De deltok i avisene med debatt-innlegg. De stilte krav, de hadde stand, etc. for å bidra til at Mjøsa igjen skulle være ren. Det hele dreide seg om fosfat i vaskemidler. Produsenter av vaskemidler ble tilskrevet – kravet var fosfatfrie vaskemidler. Umulig, svarte produsentene. Våre medlemmer ga seg ikke. Og det umulige ble en realitet –

vi har i dag fosfatfrie vaskemidler.

Aksjonen vakte såpass oppmerksomhet at det ble laget rapporter om den; «Kampen om vannet – husmødrene som reddet Mjøsa», og rapporten fra Institutt for forbruksforskning «Mjøsaaksjonen». Videre er aksjonen omtalt i Miljøverndepartementets jubileumsskrift Balanse i 2013.

UNØDVENDIG EMBALLASJE

Vi aksjonerte mot unødvendig emballasje i begynnelsen av 1990-årene. Da sto vi utenfor butikker og fjernet unødvendig emballasje når folk kom ut etter endt

handel. Aksjonen ga oppmerksomhet og vi kan i dag glede oss over at mye unødvendig emballasje er borte.

RETURPANT

Ved tusenårsskiftet var vi med å øke fokus på betydningen av å pante. Vi tok utgangspunkt i å kåre landets beste pantested i butikk. Medlemmer oppsøkte og inspiserte pantestedene i dagligvarebutikkene. Det ble skrevet leserinnlegg, m.m. Resultatet ble mer retur av tomflasker og bokser. I tillegg ser vi i dag at stadig flere butikker har sørget for gode og tiltalende pantesteder i sine butikker.

Vanedyr mer enn bevisste forbrukere?

Vi liker kanskje å tro det, men mange av oss er ikke bevisste forbrukere. Vår gode økonomi gir mulighetsrom for å gjøre feil.

AV: LENE SØGAARD GLOSLIE

- Vi har god økonomi, og de fleste av oss har råd til å ikke være bevisste forbrukere. Når vi i det ene øyeblikket klager på bensinprisen, for i det neste å gå inn på bensinstasjonen og kjøpe en flaske vann til en literpris som er det dobbelte av bensinprisen, viser det at vi sløves på en del områder som andre ville stusse over, sier Håvard Hansen, professor ved Universitetet i Stavanger og varamedlem i Markedsrådet.

Hansen har egnet sin forskning til forbrukeratferd, og kikket forbrukerne i kortene på en rekke områder. Ola Nordmann er avslørt som et vanedyr som gjerne holder seg til gamle vaner, selv om det ikke alltid er det mest rasjonelle man kan gjøre.

- Vi vil bruke minst mulig tid på den kjedelige shoppingen. Og da er det spesielt dagligvarene vi ønsker å bruke minst tid på. Da blir det til at vi følger vanen, og handler inn det vi pleier å gjøre, og kanskje litt på impuls.

VIRKEMIDLER I BUTIKKEN

Samtidig blir vi kanskje mindre oppmerksomme på den bevisste markedsføringen som møter oss i butikken.

- Mennesker er ikke så rasjonelle beslutningstakere som vi liker å tro. Ideen om at mennesket er en 100 % økonomisk rasjonell aktør har falt for lenge siden. Vi

påvirkes av følelser og stemninger, og av virkemidlene som butikkene benytter for å få oss til å handle, sier Hansen.

Desimalprising er et av de eldste triksene i boka; 9,90 virker billigere enn 10 kroner. Hadde det ikke hatt effekt, hadde ikke butikkene benyttet seg av det.

Vareplasseringen er heller ikke tilfeldig, men et sinnrikt uttenkt og gjennomført system som skal sluse kundene gjennom butikken og få de til å gjøre valg underveis. Det er ikke tilfeldig hvilke produkter som plasseres i øyehøyde, og hvilke fristelser som er plassert slik at de yngste får en god oversikt.

MINDRE HUSHOLDNINGER

- Den enorme oppveksten av en- og topersonshusholdninger har også endret handlemønsteret. Før var man gjerne en familie bestående av mor, far og barn, samt stor fryseboks med plass til den halve grisen man kjøpte inn og parterte på egen hånd. Nå bor et økende antall av oss i leilighet med kjøleskap med frysedel, og har begrenset lagringsplass.

Produsentene har tilpasset seg denne endringen, og tilbyr stadig flere varer i mindre forpakninger. Til og med Grandiosa er produsert i varianter på 225 gram tilpasset én person, mens normal størrelse er rundt 570 gram.

Her kommer også prisdiskrimineringen inn i bildet. Dette innebærer at to forbrukere betaler ulik pris uten at dette

skyldes kostnadsforskjeller. Den som kjøper en liten, en-persons Grandiosa betaler mer pr. gram enn den som kjøper den vanlige størrelsen. Likeledes betaler man en høyere literpris ved å kjøpe brus på halvlitersflaske, enn ved å kjøpe i flasker på halvannen liter.

- Man utnytter betalingsviljen blant folk. Selv om de små produktene er billigere per enhet er de dyrere når man regner pris per kilo eller liter, sier Hansen.

BLIR VI LURT?

Hansen er ikke uten videre med på at vi som forbrukere blir lurt. Det er allikevel enkelte produktgrupper han mener vi har akseptert uten å tenke gjennom om vi har et reelt behov for. Med andre ord har produsentene lyktes i å skape behov som ikke var der før.

- Når det gjelder rengjøringsmidler har vi i dag en såpe for kjøkkenbenken, en for oppvasken, en for badet, en for vinduer, en for gulvet og en for stekeovn. Det blir laget produktvarianter for et hvert formål. I gamle dager klarte man seg med grønnsåpe, salmiakk og Zalo. Det skapes altså underkategorier som vi opplever at vi må ha. Badet fremstår som en annen kategori vask enn kjøkkenet, men man kan jo lure på slags uhumskheter man skulle finne på kjøkkenet som ikke såpen man bruker til badet klarer å knekke.

- Og når man spør proffe vindusvaskere om hvilke produkter de bruker, er det

gjørne gode, gamle Zalo, og ikke fancy
spesialsåper for vinduer.

MATFORBRUKET

I Norge kastes det omlag 300.000 tonn
spiselig mat i året. Dette gjelder spesielt
mat med kort holdbarhet, som frukt,
grønnsaker og brødmatt.

– Det er foruroligende at vi har en gen-
erasjon unge voksne som ikke har samme
kunnskap om mat som tidligere generas-
joner. De stoler mer på holdbarhetsda-
toen og sjekker ikke maten selv. Egg kan
for eksempel være gode i lang tid etter
stemplingsdatoen.

Hansen mener tidsklemma har ført til
både ferdigmatregimet og bidratt til den
manglende kunnskapen. Og det at man
ikke kjenner til forskjellen mellom "best
før" og "siste forbruksdag".

– Nordmenn klager mye på matprisene,
og samtidig kjøper vi for mye mat om
gangen. Men dersom vi har råd til å kaste
så mye, kan mat være så dyrt da? spør
Hansen.

Om vi sammenligner med andre euro-
peiske land finner vi en klar forskjell i
matprisene. Hansen mener allikevel at vi
også må se på inntektsforskjellene mel-
lom landene. I Norge bruker vi en mindre
prosentandel av inntekten på mat, og vi
jobber mindre for å skaffe oss ressurser
i forhold til land vi kan sammenligne oss
med.

– Mange er for å åpne landegrensene for
importert mat produsert i land med for
eksempel lavere lønnskostnader. Samti-
dig er de helt imot å gi utenlandske hånd-
verkere muligheten til å komme til Norge
og bruke timesatsene de har i hjemlandet
til å konkurrere om jobbene. Noen vil si at
dette henger ikke helt på greip.

MINST BEVISSTE

– Vi svikter mest som bevisste for-
brukere på det vi synes er kjedelig. Det
som ikke diskuteres i festlige lag, og som
medfører litt innsats. Å sjekke prisen på
forsikring, lån og strøm er gjerne der vi er
verst. Og det er også der det ofte er mye
penger å spare på å være bevisst, sier
Hansen. Og ofte bruker aktørene i disse
bransjene pris som konkurransemiddel,
hvor prisen de tilbyr nye kunder kan være
en annen enn for eksisterende kunder.

– Hvis du følger med på slike pristilbud
fra for eksempel den banken du har al-
lerede, kan du kanskje klare å forhandle
ned lånerenten, sier Hansen.

OPPDRADELSE AVGJØRENDE

Hvordan vi er lært opp fra barns ben av,
og hva vi har lært om verdien av arbeid
og penger er avgjørende for hva slags
forbruker vi blir.

– Det samfunnet mange av landets eldre
opp vokste opp i var preget av andre
forhold enn de vi i dag finner i oljerike
Norge. Det gir det vi kaller kohortef-
fekter, der forskjeller mellom ulike
alderskohorter blant annet skyldes at
de er sosialisert inn i voksenverdenen
på ulike tidspunkt i historien. Jeg blir
stadig minnet på at mine unge, voksne
studenter ikke var født da Elvis døde eller
da Brå brakk staven, de har ikke stått
på venteliste for å få hjemmetelefon,

de tror AIDS alltid har eksistert, de har
aldri hatt sort-hvitt fjernsyn med kun
én kanal, de har aldri hatt en Vic 20 eller
Commodore 64, og Opel Commodore har
de aldri hørt om. De har aldri opplevd den
kalde krigen, men til gjengjeld var de 7-8
år da flyene traff World Trade Center,
og de har levd en hel ungdomstid med et
mediebilde preget av situasjonen i Irak
og Afghanistan. Men de har også vokst
opp i en periode hvor det økonomisk og
velferdsmessig har gått rett oppover for
gamle Norge, og dette påvirker selvsagt
hvorvidt vi blir som forbrukere.

– Samfunnet vi lever i når vi sosialiseres
som forbrukere, fra barnsben til vi står
på egne ben, har mye å si for hvordan vi
utvikler oss som bevisste eller ubevisste
forbrukere, avslutter Hansen.

Gjeninnfør husmorvikaren!

Alenemoren som brakk benet og dermed kom i en situasjon med akutt behov for hjelp for å kunne ta seg av sine tre bleiebarn, satte husmorvikarordningen på dagsorden igjen.

AV: LENE SØGAARD GLOSLIE

Først etter to uker, og med medias hjelp fikk hun løst sitt behov for hjelp. Det er ikke vanskelig å enes om at en slik situasjon verken er ønskelig, eller verdig for vårt samfunn.

– Ut fra tilbakemeldinger vi som forbund har mottatt, vet vi at det er flere kommuner som behandler slike saker på lik linje med behandlingen denne alenemoren har møtt i Elverum kommune. Forbundsleder Elisabeth Rusdal slår fast at regelverket for å yte hjelp er der, men at det svikter i enkelte kommuner.

Noen kommuner har ordninger for omsorgspersoner når det oppstår akutte hjelpebehov, andre har det ikke.

AKUTTHJELP, IKKE BARNEVERN

– Akuttsykdom er ikke noe vi planlegger. Barnefamilier som trenger hjelp, får det ikke alltid, og opplever at de snakker til døve ører. I verste fall kan de henvises til Barnevernet, som kan overta omsorgen midlertidig. Dette mener vi ikke er saker som skal havne på Barnevernets bord.

Norges Kvinne- og familieforbund gjennomførte i 2011 en henvendelse til alle kommuner i Oppland og spurte om

de hadde et husmorvikartilbud. Av de 17 som svarte var det ingen som hadde husmorvikar. Noen kommuner svarte at barnevernet kunne overta omsorgen.

– Er det slik vi ønsker at familier i en akutt situasjon skal møtes? Spør Rusdal.

BEHOV FOR KARTLEGGING

– Vi opplever i debatt rundt saken om husmorvikar at mange politikere sier at situasjonen er god og at innbyggernes behov er dekket. De signalene vi mottar er det motsatte. Folk opplever dessverre, som moren i Elverum, at hjelp ikke skaffes. Videre opplever de sen saksbehandling, slik at det kan gå uker før de får noen avklaring. Mange er klar over ankenemuligheten, men behandling av en anke krever både ekstra krefter, og det tar tid. Tid er akkurat det man ikke har i en slik situasjon, sier Rusdal.

Norges Kvinne- og familieforbund har derfor rettet en henvendelse til Helse- og omsorgsdepartementet om å ta initiativ til en kartlegging av situasjonen i kommunene. Kartleggingen bør ta sikte på å vise hvilke kommuner som har et tilbud, hva slags tilbud kommunen har, saksbehandlingstid og hvordan informasjonen rundt tilbudet er. Det bør også gås opp over hvor lang tid kan man forvente å få hjelp, hva slags type

hjelp man kan få og hva kriteriene er for vurdering av størrelsen på hjelpen.

INFORMASJON OM DAGENS REGELVERK

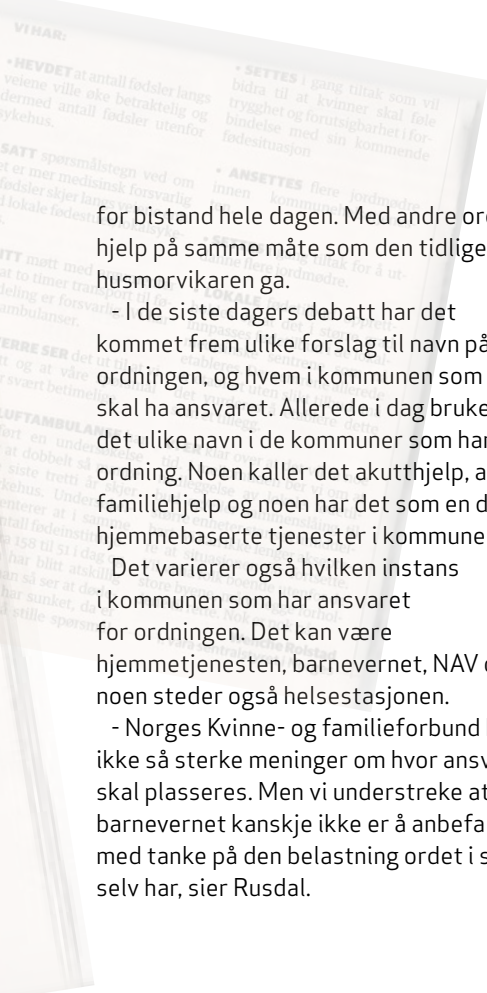
– Det kan synes som kunnskapen om dagens regelverk er noe manglende i kommunene. Vår kontakt med enkelte kommuner synes også å vise at regelverket ikke tolkes slik at brukers behov dekkes. Vi håper derfor at departementet retter en henvendelse til kommunene og understreker plikten man har til å yte hjelp, og på hvilken måte og hvilket regelverk som skal benyttes, sier Rusdal.

Rusdal mener kommunene også må oppfordres til å sørge for at tilbudet er kjent både for innbyggere og alle ansatte. Da slipper de som har behovet å bli henvist fra et sted til et annet.

GJENINNFØR HUSMORVIKARORDNINGEN

– Husmorvikarordningen tilpasset dagens samfunn bør gjeninnføres. I barnefamilier der akutt sykdom eller en annen akutt situasjon oppstår, er det behov for rask hjelp, sier Rusdal.

Hjelpen kan være tilsyn av mindreårige barn som er hjemme, kjøring til og fra barnehage, matlaging, klesvask og innkjøp. Dersom det er barn som ikke er i barnehage vil familien ha behov

for bistand hele dagen. Med andre ord hjelp på samme måte som den tidligere husmorvikaren ga.

- I de siste dagers debatt har det kommet frem ulike forslag til navn på ordningen, og hvem i kommunen som skal ha ansvaret. Allerede i dag brukes det ulike navn i de kommuner som har en ordning. Noen kaller det akutthjelp, andre familiehjelp og noen har det som en del av hjemmebaserte tjenester i kommunen.

Det varierer også hvilken instans i kommunen som har ansvaret for ordningen. Det kan være hjemmetjenesten, barnevernet, NAV og noen steder også helsestasjonen.

- Norges Kvinne- og familieforbund har ikke så sterke meninger om hvor ansvaret skal plasseres. Men vi understreke at barnevernet kanskje ikke er å anbefale med tanke på den belastning ordet i seg selv har, sier Rusdal.

Stor medieinteresse

NRK og TV2 har engasjert seg i denne debatten. Flere aviser har mottatt leserbrev etter at saken om alenemoren ble kjent, og representanter fra vårt eget forbund har deltatt i debatten. Vi har sakset et utdrag fra Wenche Rolstads leserinnlegg i Oppland Arbeiderblad:

“Vi mener at når lengre tids sykdom opptrer i familien må kommunen ha et omsorgstilbud til barnefamilie. Dette blir stadig viktigere i dagens samfunn, med lite familie- eller sosialt nettverk for mange familier.

Gjeninnføring av husmorvikarordningen i en endret form er en løsning. Behov som må dekkes er bl.a. å få barn opp og til barnehage/skole, og at noen er til stede ved hjemkomst, lager mat, vasker tøy etc. Dette går langt utover dagens hjemmehjelpsordninger med hjemmehjelp på timebasis.

Norges Kvinne- og familieforbund vil at: Kommunene må sørge for å ha en beredskap når foreldrene blir syke og ikke kan ivareta omsorgen for barnet over en kortere eller lengre periode. Husmorvikartilbudet må finnes i alle kommuner, og må gjøres kjent for brukerne i kommunens informasjonsmateriell. Egenandel på husmorvikartjenesten må innlemmes i ordningen for egenandelstak 2”

Spar penger og hjelp kvinner på Sri Lanka

Med en støttekonto for ”De glemte kvinner på Sri Lanka” kan du spare penger og samtidig støtte Norges Kvinne- og familieforbunds hjelpearbeid for kvinner som bor på mentalinstitusjon på Sri Lanka.

Ved hjelp av støttekontoen har kvinnene fått en bedre hverdag og mange har fått komme tilbake til sine familier og til sine landsbyer.

Som innskyter i Cultura Bank er du også med på å finansiere prosjekter som bidrar til renere miljø, større fellesskap og et mer omsorgsfullt samfunn.

På www.cultura.no/srilanka kan du lese historien om “De glemte kvinner på Sri Lanka”, åpne konto og få vite mer om hvordan kontoen fungerer. Du kan også ringe 22 99 51 99.

Mr. Augustine og Mrs. Sophie viser oss brønnen hvor landsbyen får vannet fra

Utenfor KADIWOD's hovedkontor i Kasese

Intervju av deltakere i prosjektet KADIWOD. Fra en av landsbyene

ACWW – prosjekter

Det er spennende å evaluere bistandsprosjekter. Blir resultatet som forventet og har organisasjonene som eier prosjektene brukt de tildelte midlene på en god måte?

AV: ANNE MARIT HOVSTAD

I tillegg til å følge opp K&F's egne prosjekter i Uganda i juni i år, hadde jeg som leder av ACWW's prosjektkomitee også tatt på meg oppgaven med å evaluere fem forskjellige prosjekter i Uganda for ACWW. Vår verdensorganisasjon har lang erfaring med prosjekter i den tredje verden. Til nå har ACWW gitt støtte til nesten 1.000 prosjekter. Hvert år får vi inn ca. 300 søknader, av disse er det kun ca. 30 prosjekter som blir godkjent av komiteen. Søknadene kommer fra både medlemmer og ikke-medlemmer av ACWW, forskjellen mellom dem ligger i at medlemmer kan søke om et høyere beløp enn ikke-medlemmer. Arbeidet med å velge mellom søknadene er tidkrevende og også vanskelig. Når prosjektene er kommet i gang, eller er rapportert ferdigstilt, er det viktig med en evaluering/monitoring. ACWW har mange ressurspersoner som utfører dette arbeidet. Ledere/medlemmer av komiteer, områdepresidenter og også privatpersoner som reiser mye i disse landene har anledning til å søke om å bli registrert som ressurspersoner for ACWW.

Både i forkant og etterkant av besøk til ACWW-prosjekter er det betydelig arbeid med dokumentlesing og rapportering. Det er viktig å vite hva som er prosjektets mål. Det kreves kontakt med de som nyter godt av prosjektet, ikke bare dem som driver prosjektet. Vi krever også innsyn i regnskap og annen rapportering. Når besøket er gjort, står det igjen å skrive rapport om hva vi har sett og opplevd. Er vår rapport

positiv, kan dette ha betydning for senere søknader om prosjektstøtte.

Denne gangen var det fem prosjekter vi hadde avtalt besøk hos. Kristin Hansen og Merethe Brattaule ønsket å delta som observatører.

Sammen med vår flinke sjåfør Daniel, kjørte vi til landsbyen Kikajo som ligger ca. 1 times kjøring fra Kampala for å besøke organisasjonen TORUWO. Deres mål med prosjektet var å skaffe rent vann til landsbyen. Vi fikk se både brønnen og pumpehuset med de tilhørende vannrør. De hadde gjort et fantastisk arbeid. Denne organisasjonen har vært i virksomhet i 14 år med de samme dedikerte lederne.

Reisen til Kasese (vest i Uganda i Rift Valley) hvor vi skulle treffe representanter for organisasjonen KADIWOD var adskillig lengre, ca. 8 timers kjøring. Dette er en organisasjon som arbeider for at kvinner med funksjonshemming skal lære seg et håndverk og bli selvforsørgende samt at disse kvinnes rettigheter blir ivarettatt. Vi møtte fire forskjellige lokalforeninger under KADIWOD (som er en paraplyorganisasjon), to av disse var i landsbyer nær grensen til Kongo. For meg ble det et fint gjensyn med organisasjonen og deres leder Ms Biira Mary Yalala. I 2008 besøkte jeg dem sammen med Anna Solberg i forbindelse med evaluering av deres første prosjekt støttet av ACWW.

Det tredje av prosjektene, Maganjo Farmers Association (MAFA), som har vært støttet av K&F og FOKUS i flere

år, har også fått støtte gjennom ACWW. Dette har bidratt til ytterligere fremgang for MAFA. Prosjektet ligger i Luwero District, ca 70 km fra Kampala. Vi besøkte flere av gårdene som fikk støtte til opplæring for sin produksjon. De gjør en fantastisk jobb.

De to siste prosjektene "Fields of Life" og "Nyaka Aids Foundation" hadde enda ikke kommet helt i gang med sitt arbeid. Derfor fant vi det mest hensiktsmessig å oppsøke dem på deres respektive kontorer i Kampala. Fields of Life er drevet fra Irland. De har hatt virksomhet i Uganda i neste 30 år. Dette prosjektet var brønnboring nord i Uganda. Vi fikk fremlagt dokumentasjon som viste godt arbeid. Nyaka Aids Foundation kjenner vi fra tidligere. Kristin Hansen og jeg besøkte "Nyaka Grannies" i 2011 langt oppe i fjellene mot Kongo. Prosjektet er en fortsettelse av tidligere prosjekter. Formålet med prosjektet er å bygge pit-latrinene til bestemødrene og deres barnebarn i dette området. Vi fikk oppleve takknemligheten fra bestemødrene da vi besøkte dem i 2011. Nyaka Aids Foundation er en respektert og flott organisasjon med dedikerte medarbeidere, både lønnete og frivillige.

Det var lærerike og inspirerende besøk til ACWW-prosjektene! Evaluerings- og monitoringrapportene vil bli å finne på ACWW's hjemmesider etter hvert. www.acww.org.uk. Et besøk på siden er å anbefale.

Fra en av farmene i MAFA-nettverket. Farmene rommer ofte hele storfamilien, fra barn til eldre. Eksempel på at alle typer vekster er plantet sammen, kaffe, banan, tomat etc.

RAPPORT FRA PROSJEKTOPP- FØLGING I JUNI 2014

Kristin Hansen, Anne Marit Hovstad og Merethe B. Strømmen var i Uganda 6. – 21. juni for å følge opp prosjektene til forbundet.

AV: MERETHE BRATTAULE STRØMMEN

Vi besøkte COWA yrkesskolen, Maganjo Farmers MAFA og Uganda Media Women Association UMWA. Disse tre organisasjonene har dannet nettverket EAGWEN – East African Grassrootwomen Empowerment Network. MAFA og UMWA er med i programmet som får prosjektmidler fra FOKUS, mens COWA er forbundets prosjekt som utvalget samler inn penger til, gjennom kretser, lag og privatpersoner.

Det var 2 formål med besøket. Det ene var forberedelse til prosjektsøknad for neste periode 2015-2018. Ved å arrangere workshop for EAGWEN kom det frem gode innspill til satsningsområder og konkrete målsetninger som skal implementeres i søknaden.

Det andre var bekymring for COWA-skolen for fremtiden. Det finnes 2 COWA-yrkesskoler i Kampala i Uganda. Den ene er for gutter og den andre for jenter. Det er jenteskolen som er i utvalgets prosjekt. Noen få gutter har også plass her, og yrkesretningen er kokk- og hotellfag og søm. Den rene gutteskolen ble lagt ned nå i år grunnet økonomi, og vi ønsket et møte med styret for COWA-skolene for å avklare hvordan det ville påvirke økonomien på jenteskolen. Det ble et godt og avklarende møte med søster Boni og bror Maurio, henholdsvis styreleder og økonomiforvalter. Alles interesse var fortsatt drift av skolen, men økonomien er stram. Igjen betyr det færre elever

og økt andel av elever som kan betale skolepenger selv, innstramming på lærere etc.

BESØK TIL MAFA

I Luwero-distriktet, 1-2 timers kjøring nord for Kampala, besøkte vi demonstrasjonsfarmen til MAFA. På veien ut dit var det mye å se. Det grønne bølgete landskapet i Uganda var frodig i regntiden. På markedene i landsbyene fantes salgsvare nærmost rett ut i gaten, senger, sofaer, store tunge lenestoler, likkister, høns, og store oppstillinger av frukt og mye mer.

Demonstrasjonsfarmen driftes av Nalungu Rose. Hun er stolt av sitt navn Nalungu som betyr mor til tvillinger, men hun mistet dem begge i malaria da de var 5 år. Siden Kristin også er tvillingmor, måtte hun også kalles Nalungu, og da lo Rose over hele det gode ansiktet sitt. Hun er i 40-årene nå, og med i opplæring av nye farmere på gården.

Vi møtte ledelsen og fikk vite status og utsiktene til videre drift. MAFA blir regnet som et godt prosjekt. De har fått

støtte fra programmet i flere år. Visjonen er at en selvstendig kvinnelig farmer er i stand til å brødfø seg selv og sin husholdning gjennom inntekter fra jordbruks-salg med beskyttelse i et farmernettverk. Dette inkluderer også husdyrhold, spesielt høns, men også gris og kyr. MAFA organisasjonen startet i 2001 og har flere aktiviteter.

Vi besøkte farmer der produksjonen var ganske lik: Bananer, mais, kaffe, appelsin, og andre mer eksotiske planter. Farmere får opplæring i økologisk jordbruk - hva som er bra å plante sammen, hvor etc. Det satses sterkt på økologisk produksjon. De dyrker ikke produktene separat slik vi er vant til, nei, de dyrker alt på samme område, tomatplanter og andre mindre jordbruksplanter innimellom kaffe og banan som er store planter.

UMWA OG EAGWEN WORK-SHOPEN

Vi besøkte ikke radiostasjonen MamaFM denne gangen, men UMWA betyr mye for nettverket EAGWEN og hadde skaffet dyktige Santa Vucia til å lede worksho-

Nalungo Rose viser frem demonstrasjonsfarmen i Luwero, her sammen med leder for MAFA, Abdu. Hønsehold er det mest vanligste fordi det er lett å lykkes med.

Uteskole på COWA

Lunch på COWA med samlingsstund. Jente forteller hvordan hun kom til skolen.

pen. MamaFM bidrar bl.a. til å kringkaste informasjon om MAFA og COWA. I workshopen skulle de arbeide ut visjon for fremtiden og utarbeide et resultatbasert program med konkrete målsetninger til ny søknad for prosjektstøtte for 4 års perioden 2015-2018.

Vi var bare tilhørere til selve arbeidet. Vi ønsket å vite hvilke områder de synes det var viktig å ha fokus på. Kvinners økonomi og rett til deltakelse i økonomiske saker var ett av flere viktige tema.

COWA-SKOLEN

Skolen har renomme for å være en god skole med 2-årig utdannelsesløp for faget. I tillegg kan elevene få opplæring i å drive selvstendig næring i etterkant og de får også IKT-opplæring. Vi fikk se utstilling av førsteårselevenes sømproduksjon som imponerte oss.

På COWA-shopen hadde de utsalg av produksjonen sin. Og kjoler kunne de sy på bestilling også. Siden vi skulle i kirken og se Edith fra MAFA gifte seg senere i uken, ble det bestilt ny kjole.

Elevene har fått lære seg kurvfletting også, og vi kjøpte nærmere 90 kurver som vi har med tilbake til Norge for salg. Det er god kvalitet på kurvene og over-skuddet fra salget går tilbake til skolen.

COWA-skolen er et hjertebarn for utvalget. Lag og kretser oppfordres til å støtte. Vi har sett så mange gode eksempler på at det nytter. Den dagen vi skulle hente kurvene hadde elevene laget en nydelig og velsmakende lunsj til oss og forberedt en samlingsstund for alle. Safina, tidligere elev i kokkefaget fortalte hvordan hun hadde etablert sin egen business, en salgsbod der hun laget en samosas, en slags kjøttfyll i butterdeig. Den gikk så godt at hun måtte få hjelp av familien med salget. Det var tydelig inspirerende for elevene å høre hva hun hadde oppnådd, ikke bare yrkesfaglig,

Jerrykanner til ungdommene på Naguru Remand Home. 150 kanner ble overrakt til bruk for hver og en til personlig pleie og vannforsyning.

men at hun sa at hun hadde lært å omgås folk, fått selvtilitt og mot til å satse på seg selv og sine ideer.

Imalda var elev ved skolen nå. Hun ble foreldreløs i tidlig alder, og fortalte hvordan hun hadde blitt plukket opp fra gaten og gitt en sjanse på skolen. Hun fortalte om overgrep, hvordan hun hadde blitt mishandlet og slått av personer som skulle ta seg av henne, ignorert av sin egen familie. Hele tiden mens tårene strømmet nedover kinnene henne. Men så takknemlig hun var! – hun sa at rektor Romana var hennes mor. Alle elevene har sin historie og gråt med henne, klappet og sa trøstende ord. Skolen er ikke bare faglig opplæring. Det er like mye en skole der sosiale ferdigheter utvikles. Blant disse jentene har mange dårlig selvbilde og liten tro på seg selv.

Men så var det underholdning! Og smilet og latteren kom frem igjen – med sitt engasjement i sang og rytmer spredde de glede så det rykket litt i oss nordmenn også.

JERRYKANNER TIL UNGDOMSFENGSELET

Vi fikk også besøkt Naguru Remand Home, et ungdomsfengsel i Kampala som ligger under COWA organisasjonen. Jerrykannene er kjøpt inn via COWA skolen

og er en gave fra norske kvinner. Hver og en av ungdommene får en kanne som de kan fylle med vann. Med vannet har de forsyning for en dag til drikke og stell som er deres personlige kilde. Det var ca. 150 kanner og det skulle være nok til alle. I tillegg fikk de pengegave fra venner i Bergen, som vil gå til nye madrasser til sengesalene, der de lå 16 ungdommer på hver sal. En ekstra bonus var bagen fra Bergen med flip flops til jentene og fotballdrakter til guttene. De ble overrakt til Ivan som er care-taker og har lovet å sørge for at de går til ungdommene som trenger det mest.

Oppfølgingen nærmet seg slutten. Nok en gang satt vi igjen med inntrykk av at vi har møtt mennesker som har tro på fremtiden, evne og vilje til å gjøre en forskjell for mennesker med dårlige levekår. Romana er rektor på COWA-skolen, men blir kalt for mor. Skolen har dedikerte lærere som ville godta lavere lønn nå som økonomien er stram. Margaret, som er leder av UMWA, og hennes medarbeidere som kringkaster informasjon om kvinners rettigheter, og utrettelig spør politiet og myndighet om deres reaksjoner på familievold – vold mot kvinner og barn. MAFA organisasjonen ved leder Abdu, har planer om utvidelse for å knytte enda flere områder og farmere til nettverket. Vi håper de lykkes med utviklingen.

Som COWA-jentene sier: Help me help my self – with your support I can.

HVOR SENDES BIDRAG TIL PROSJEKTENE?

Til konto nr. 6034.56.35451

Norges Kvinne- og familieforbund
V/Anne Marit Hovstad
Fjæreveien 161
4885 Grimstad

NB! Merk giroen med det prosjektet dere ønsker å støtte.

Velkommen til Landsmøtet

17. - 19. oktober 2014

SAKSLISTE FOR LANDSMØTE

SAK 1 KONSTITUERING

- 1.1 Godkjenning av innkalling
- 1.2 Godkjenning av forretningsorden
- 1.3 Valg av 2 dirigenter med vara, 2 bisitter og protokollførere
 - 1.3.1 Dirigenter
 - 1.3.2 Vara dirigent
 - 1.3.3 Bisittere
 - 1.3.4 Valg av protokollførere
- 1.4 Godkjenning av saksliste

SAK 2 VALG AV LANDSMØTETS KOMITEER

- 2.1 Redaksjonskomiteer
 - 2.1.1 Valg av redaksjonskomité for resolusjoner/henstillinger/uttalelser
 - 2.1.2 Valg av redaksjonskomité for endringer av Prinsippprogrammet
- 2.2 Valg av to representanter som sammen med forbundsleder undertegner protokollen
- 2.3 Valg av tellekorps

SAK 3 FORBUNDSLEDERS REDEGJØRELSE

SAK 4 ÅRSMELDINGER/REGNSKAP

- 4.1 Årsmelding 2012
- 4.2 Årsmelding 2013
- 4.3 Regnskap 2012
- 4.4 Regnskap 2013
- 4.5 Kontrollkomiteens rapport

SAK 5 SAKER TIL BEHANDLING

- 5.1 Fremtidig organisering av arbeidet i forbundet
- 5.2 Oppheving av landsmøtevedtak 2010 om antall sentralstyremøter
- 5.3 Forslag om oppretting av forbundets utmerking, evt pris
- 5.4 Høringsforslag av prinsipp saker før de sendes ut
- 5.5 Arbeidsprogram for 2016 - 2018
- 5.6 Tid for landsmøtet 2016

SAK 6 VEDTEKSENDRINGER

- 6.1 Forslag til endringer av vedtektene som konsekvens av endringer i organiseringen av arbeidet.
- 6.2 Forslag til endring av vedtektene § 1 Formål
- 6.3 Forslag til endring av vedtektene § 5 Landsmøte
- 6.4 Forslag til endring av vedtektene § 6 Sentralstyret
- 6.5 Forslag til endringer av vedtekter for lag § 8

SAK 7 BUDSJETT

- 7.1 Godtgjørelse til forbundsledelsen
- 7.2 Fastsettelse av kontingent
 - 7.2.1 Fastsettelse av kontingent for 2015 og 2016
 - 7.3 Rammebudsjett
 - 7.3.1 Forslag til rammebudsjett for 2015
 - 7.3.2 Forslag til rammebudsjett for 2016

SAK 8 PRINSIPPPROGRAMMET

- 8.1 Mobbing - hva er det?
- 8.2 Husmorvikar eller familievikar
- 8.3 Forslag til prinsippprogram 2015-2017

SAK 9 RESOLUSJONER/HENSTILLINGER/UTTALELSER

- 9.1 Mobbing - hva er det?
- 9.2 Tannhelse
- 9.3 Opplæring i privatøkonomi inn i skulefaga
- 9.4 Kontantstøtta
- 9.5 Vil vi fortsatt ha et samfunn som gjør kvinner meir sjuke?

SAK 10 VALG

- 10.1 Forbundsleder
- 10.2 Nestleder
- 10.3 Sentralstyremedlemmer
- 10.4 Varamedlemmer til sentralstyret
- 10.5 Representant og vararepresentant til ACWW
- 10.6 Representant og vararepresentant til Nordens Kvinneforbund
- 10.7 Valgkomité
- 10.8 Kontrollkomité
- 10.9 Prinsippprogramkomité

FREMTIDIG ORGANISERING AV ARBEIDET I FORBUNDET

AV: FORBUNDSLEDER ELISABETH RUSDAL

I forrige utgave av medlemsbladet hadde vi en presentasjon av sentralstyrets forslag til fremtidig organisering av arbeidet i forbundet. Vi ba om synspunkter fra dere som medlemmer. Det er kommet noen synspunkter fra enkeltmedlemmer og noen fra kretser.

Vi var klar over at fristene var knappe, men ville gjerne høre synspunkter før vi endelig bestemte oss for hvordan forslaget vi sender til landsmøtet skal se ut. Tusen takk til dere som sendte inn synspunkter og kommentarer.

På bakgrunn av høringen ser vi at vi kanskje ikke har vært tydelige nok i det vi presenterte. Vi vil derfor avklare følgende:

- Vi fremmer ikke forslaget av økonomiske årsaker. Vi ser at vi må endre arbeidsform for å tilpasse oss morgendagens medlemmer og tillitsvalgte. Og for å kunne tiltrekke oss nye medlemmer.
- Det snek seg dessverre inn en trykkfeil i forrige blad, derfor bringer vi på ny organisasjonskartet.

MEMLEMMER

Vi ønsker å øke antall medlemmer som støtter politikken og arbeidet vårt, uten nødvendigvis å engasjere seg lokalt. Mange ønsker ikke å gå inn i lag, eller det finnes ikke lag der de bor.

LAG

Vi skal ikke legge ned lagene. Lagene skal bestå som før der medlemmene ønsker det.

KRETS

Noen kretser har slått seg sammen, noen har lagt ned. I løpet av 2014 har allerede 2 kretser diskutert spørsmålet om nedleggelse. Vi har også mottatt henvendelser fra lag som ønsker å stå direkte til forbundet og ikke via kretsen.

Vårt inntrykk er at dette i hovedsak skyldes mangel på tillitsvalgte og dermed liten aktivitet.

Noen vil også ha kortere avstand mellom forbundet sentralt og laget – eller seg selv som enkeltmedlem.

Vi tror ikke at situasjonen for kretsene vil endre seg de nærmeste årene, selv med økende medlemstall.

Vi foreslår derfor at kretsene legges ned.

Lagene oppfordres til å fortsette å samarbeide om felles aktiviteter, invitere hverandre til fellesaktiviteter, osv.

SENTRALSTYRET

Vi foreslår ingen endringer av sentralstyret.

LANDSMØTE

Alle medlemmer som har betalt kontingent kan delta på landsmøtet med stemmerett.

Sentralstyret vil som i dag også ha stemmerett i landsmøtet.

LANDSMØTEVALGTE KOMITEER

Disse tenkes beholdt som i dag og velges av landsmøtet.

UTVALGENE

Dagens utvalg beholdes. I tillegg kan sentralstyret oppnevne ad-hocgrupper ved behov for en kortere periode.

ØKONOMI

Kontingenten for medlemskap tenkes å settes lavere enn dagens kontingent for hovedmedlemskap, f.eks. 450 kroner. Lag mottar 50 kroner per medlem. Det ytes ikke tilskudd til drift av krets.

Kretsenes egenkapital tenkes fordelt med 75 % til lagene etter medlemstall. 25 % overføres forbundet. Vi vet at noen få kretser har en større egenkapital enn flertallet. For disse tenkes det å lages egne avtaler. Disse kretsene har blitt invitert til møter med representanter for sentralstyret for å drøfte løsninger.

Kurs og samlinger avholdes på

forskjellige steder i landet i samarbeid mellom sentralstyret og lagene.

Initiativtakerne kan like gjerne være lagene som sentralstyret. Dette vil forbundet kunne ta initiativ til. Vi vil selvsagt samarbeide med lagene om dette.

Det at sentralstyrets medlemmer har hatt kontaktansvar vil vi organisere. Men sentralstyrets medlemmer vil ikke kunne være kretskontakt.

Vi vil også oppfordre lagene til å samarbeide og ha kontakt med nabolagene.

Når det gjelder kontakt til ulike samarbeidsorganisasjoner så må dette fortsette og det må velges som i dag. Hvordan kommer vi tilbake til.

OVERGANGEN/ETABLERINGEN

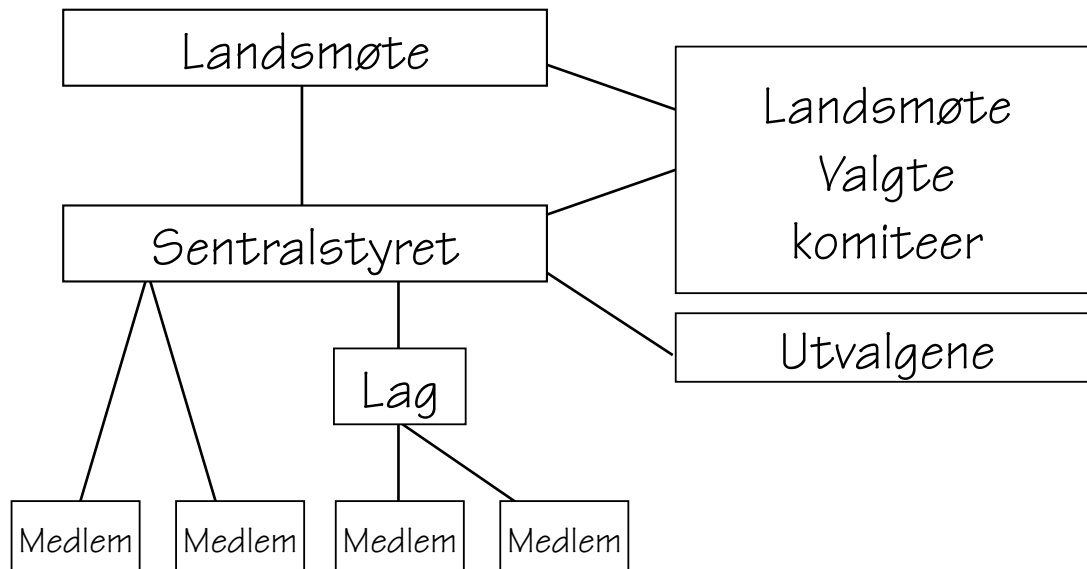
Tiden fra landsmøtet og frem til 1. februar 2015 brukes til å etablere den nye ordningen.

Overføring av midler fra kretser skjer innen 15. januar 2015.

HENSikten

Sentralstyret tror at vi med flere medlemmer gradvis kan styrke andelen ansatte og dermed bidra til å lette presset på de tillitsvalgte. Vi vil få en mer stabil og forutsigbar drift av organisasjonen. Dette vil gi stabilitet i virksomheten og dermed et bedre grunnlag for godt tilbud til alle medlemmer uavhengig hvor i landet de bor.

ORGANISASJONSKARTET

Presentasjon av kandidater til valget 2014-2016

VALGKOMITEENS FORSLAG TIL FORBUNDSLEDER 2014 - 2016

Elisabeth Rusdal - Akershus krets

Født: 1957

Verv i K&F:

Ulike verv på alle nivå i forbundet siden 1990 og frem til 1997.

Forbundsleder 1997 - 2001.

ACWW representant.

Medlem kursgruppen for seminar i Øst- og Sentral-Europa fra 1998.

Forbundsleder siden 2010.

Medlem av styret i Jar kvinne- og familielag.

Øvrige tidligere verv:

Verv på alle plan i speiderbevegelsen.

Leder av lokalt partilag.

Medlem av driftstøtteutvalget oppnevnt

av Barne- og familiedepartementet 1999-2000. Medlem av spesialistutvalget for helsetjenester oppnevnt av Helsedepartementet 2007 - 2008. Lønnsarbeid: Foreningssekretær.

VALGKOMITEENS FORSLAG TIL NESTLEDER 2014 - 2016

Sonja Kjørlaug - Sogn og Fjordane krins

Født: 1947

Verv i K&F:

Alle trinn på lagsplan Internasjonal kontakt Sogn og Fjordane krins 2002 - 2006.

Nestleder i kretsen 2001. 2003 - 2005.

Fungerende leder i 2005.

Kretsleder fra 2006 - 2011.

Nestleder K&F fra 2010.

2. representant i Nordens Kvinneforbund fra 2009.

Øvrige tidligere verv:

Oldermann i Sogn og Fjordane frisørslag fra 1984 - 1994.

Diverse verv i tilknytning til dette i yrkesopplæringsnemda og arbeidsgiverforeningen.

Lønnsarbeid: Frisør.

VALGKOMITEENS FORSLAG TIL SENTRALSTYRE 2014 - 2016 PRIORITERT REKKEFØLGE

Wenche Rolstad - Oppland krets

Født: 1944

Verv i K&F:

Lagleder i Jevnaker K&F i mange år.

Styremedlem, sekretær, kasserer i lag og krets gjennom mange år frem til 2014. Valgt inn som 1. vara til Sentralstyret i 2012.

Øvrige nåværende verv:

Leder av Brandbu Diakonistiftelse og Nes Kirkering.

Leder av Jevnaker korforening.

Styremedlem av Gran Frivilligsentral.

Øvrige tidligere verv:

Medlem av kommunestyret, 8 år og formannskapet, 3 år på åttitallet.

Hovedtillitsvalg fra 1990 – 2007, jobb.

Lønnsarbeid:

Tidligere bolig og velferds konsulent i Studentsamskipnaden i Buskerud.

Pensjonist.

Olaug Tveit Pedersen
- Rogaland krets

Født: 1943

Verv i K&F:

Mangeårig medlem av tidligere Roaldsøy husmorlag og Stavanger K&F.

Innvalgt i Sentralstyret i 2012.

Øvrige tidligere verv:

Hovedtillitsvalg Storebrand.

Sentralstyremedlem i Redningsselskapet.

Medlem av Stavanger bystyre.

Stifter av Vis sjøvekt kampanjen.

Øvrige nåværende verv:

Vara til Stavanger bystyre og nestleder Hundvåg bydelsutvalg 2011 – 2015.

Nestleder Funksjonshemmedes råd i samme periode.

Styreleder/daglig leder Øyane sykehjem 2011 – 2015.

Christine Andreassen
- Bergen og
Midthordland krets

Født: 1944

Verv i K&F:

Leder av arbeidsstyret, kretskasserer, vara

for kretsens internasjonale kontakt i

Laksevåg K&F.

Leder, sekretær og leder av arbeidsstyret 1992 – 2014 i Laksevåg K&F.

Hjelpesekretær, sekretær, kasserer, vara internasjonal kretskontakt, og drivkraft i organisasjonskomiteen ved ACWW konferansen mai 2014 for kretsen. Planlegging og drift av barnehager i regi av K&F lokalt, men også privat.

Øvrige verv: Administrerende direktør og daglig leder av Damsgaard barnehage. Styremedlem i Bergen Quiltelag.

Randi Støre Gjerde - Bergen og
Midthordland krets

Født: 1961

Verv i K&F:

Kretsleder i Bergen og Midthordland 2008 – 2013

Kretskasserer 2004 – 2008

Sonerepresentant Åsane.

Prinsippprogramkomiteen 20012 – 2014.

Øvrige nåværende verv:

Vara – Samfunn og næring, Hordaland.

Øvrige tidligere verv:

Folkeakademiet Hordaland.

Liv Holst
- Akershus krets

Født: 1938

Verv i K&F:

Studieleder i Lysaker og Stabekk K&F i ca. 10 år. Kretsleder i Akershus 2008 – 2010.

Sentralstyremedlem fra 2010.

Øvrige verv:

Kasserer i Oslo og Akershus KFB.

Lønnsarbeid: Vikar i Solgården barnehage, tillitsvalgt i Fagforbundet.

VARA TIL SENTRALSTYRET

Lise Lotte Bjelke

- Akershus krets

Født: 1963

Verv i K&F:

Nestleder i Snarøya K&F i ca. 10 år.

Sekretær i Akershus krets.

Har jobbet frem skolerestauranten på Hundsund ungdomsskole. Arbeider der delvis lønnet og delvis ulønnet. Mye frivillig innsats.

Ann-Louis Nordstrand

- Vestfold krets

Født: 1967

Verv i K&F:

Nestleder Vestslogen og Teie K&F 1997 -98.

Lagleder i samme lag 1998 – 2001.

Vara til kretsstyret 2001 - 2002.

Kretsleder 2002 – 2004.

Sentralstyremedlem 2004 – 2008.

1. nestleder 2004 – 2006.

Forbundsleder 2006 – 2008.

Øvrige tidligere verv:

Styreleder Studieforbundet

Populus 2007 – 2011.

Medlem av prosjektgruppe i Vestfold:

Vold mot kvinner 2002 – 2004.

Øvrige nåværende verv:

Medlem av Tjøme kommunestyre fra 2011.

Styreleder i Tjøme Frivilligsentral fra 2012.

Leder for Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne Tjøme fra 2012.

Lønnsarbeid: Miljøarbeidertjenesten i

Tjøme kommune.

Deltidsstudier: vernepleie ved Høyskolen i Telemark.

Kay Helen Smilden - Bergen og
Midthordland krets

Født: 1959

Verv i K&F:

Styremedlem i Ulriken K&F i ca. 10 år.

Lønnsarbeid: Turistguide.

Hjemmenes Vels Landsforening,
Landsmøte, Farris bad, Larvik, 1931.

Forbundet 100 år i 2015

Jubileumsdagen er tirsdag 15. september 2015

Vi planlegger en stor feiring fra torsdag 17. september til og med lørdag 19. september. Så det er bare å sette av dagene i avtaleboken. Vi kan love seminarer, underholdning, fest og mye annet. Og vi planlegger egne togvogner fra flere steder i Norge og inn til Oslo når hovedmarkeringen skal skje.

Vi starter på våren med seminarer noen steder rundt i landet.

Det kommer egen jubileumsbok. Med andre ord – vi skal virkelig markere våre første 100 år.

VERDENS STØRSTE LAPPETEPPE

Ikke minst skal vi forsøke å lage verdens største lappeteppe. Du er vel i gang med strikkingen?

Lappeteppet lages ved at vi setter sammen tepper dere som medlemmer lager.

Du kan enten lage voksenteppe. Det skal måle 200cm langt og 160 cm bredt. Det lille teppet skal måle: 100 cm langt og 80 cm bredt.

Du kan strikke eller hekle. Du velger selv om du vil lage små lapper, ruter eller remser. Eller strikke det hele

Styret i NHF, Bergen 1927 Fra venstre: fru Fanny Hult, Finland, fru Carla Meyer (leder), Danmark, fru Marie Michelet, Norge og fru Agnes Ingelman, Sverige

som et stort stykke. Teppene settes sammen før dere reiser til Oslo til jubileumsfeiringen i 2015. Der monterer vi det hele og måler opp.

I dag er det vår finske søsterorganisasjon som har rekorden. Den kan vi slå – så strikker alle medlemmer 3 tepper – vel, da tror vi rekorden er sikret.

HVOR OG NÅR KOMMER INFORMASJONEN

Vi vil ha med adskillig mer informasjon til landsmøtet. Og selvsagt vil informasjon komme i medlemsbladet. Så følg med!

Informasjon vil også bli sendt alle lagene.

HISTORISK MATERIELL

Dersom du skulle ha gamle dokumenter eller annet av historisk verdi for forbundet så tar vi gjerne imot dette. Men for å være på den sikre siden med tanke på plass, og hvor det skal sendes/leveres, ber vi om at du kontakter oss først. Vi har fått inn noen ting – men selvsagt har vi behov for mer.

JUBILEUMSKOMITÉEN

Anne Enger, Liv Holst og Elisabeth Rusdal

Forbrukerrettigheter

Marthe Haavind er
advokat i Langseth
Advokatfirma DA

Trude Stormoen er
advokat og partner i
Langseth Advokat-
firma DA

Langseth Advokatfirma DA er en av K&Fs samarbeidspartnere. Avtalen gir medlemmer av K&F rabatt ved behov for advokatbistand. Advokatfirmaet tilbyr rådgivning og prosedyrebistand innenfor de fleste sentrale rettsområder. Firmaets hovedmål er å kunne tilby klientene god og kostnadseffektiv service med personlig oppfølging av advokater med spesialkunnskap innenfor det aktuelle rettsfelt. www.langsethadvokat.no.

DU INNGÅR AVTALER HVER DAG

Når du kjøper en vare eller tjeneste inngår du en avtale med en annen person eller et firma. Dette gjelder om du kjøper en flaske brus i kiosken eller om du bestiller en time hos frisøren. En avtale er i utgangspunktet bindende for begge parter, men det kan være mange årsaker til at det likevel ikke er slik.

Det finnes en rekke lover som ivaretar forbrukernes rettigheter på ulike områder; alt fra kjøp av matvarer i butikken, kjøp via internett og telefon - til omfattende håndverkertjenester i forbindelse med reparasjoner og utbygging på boligen din.

Felles for de disse lovene er at de gir forbrukeren et særlig vern overfor de profesjonelle næringsdrivende. De gjelder derfor bare når du kjøper noe

som privatperson og når den du har kjøpt varen eller tjenesten av opptretr i næringsvirksomhet.

ANGRERETT VED TELEFONSALG OG INTERNETTKJØP

Hvis du kjøper noe via internett eller telefon, får du ikke undersøkt varen før du kjøper den. Kanskje vesken du mottok i posten viste seg å være av plast, mens den på bildet på internett så ut til å være av skinn. Hva om en pågående telefon-selger har fått deg til å inngå en avtale du egentlig ikke ønsket å inngå? Da er det viktig å være klar over at du som kjøper er beskyttet av angrerettloven. I medhold av denne loven kan du nemlig angre på - og gå bort ifra - en avtale du har inngått om kjøp av en vare eller tjeneste.

Angrerettloven gir deg angre- og bytterett ved kjøp utenfor fast utsalgssted. Når du handler i ordinære butikker eller på selgers kontor gjelder ikke denne loven, da er du prisgitt butikkens egne bytteregler.

Du kan vise til angrerettloven hvis du har kjøpt noe via internett, telefon eller TV-shop, eller ved dørsalg. Du trenger ikke oppgi noen grunn for å angre, men det er viktig at du gir klar beskjed til selger om at du vil benytte deg av angreretten. Dette bør du gjøre skriftlig, for eksempel per e-post, og sørge for å beholde en kopi selv. Angreretten er 14 dager etter at du har mottatt varen. Hvis varen er forseglet må du ikke bryte forseglingen - da mister du angreretten.

Merk deg også at en avtale som du har inngått per telefon ikke er bindende før du har akseptert den skriftlig etter at samtalen er avsluttet; bortsett fra når selgeren er en frivillig organisasjon eller det dreier seg om avisabonnement.

Angreretten gjelder imidlertid ikke for alle typer kjøp. Noen praktiske tilfeller hvor den ikke gjelder er ved kjøp av buss-, tog - eller flybilletter, kjøp av pakkereiser og kjøp av kino- eller teaterbilletter.

BYTTERETT

De fleste av oss har opplevd å få en gave

som vi av en eller annen grunn ikke vil beholde; kanskje var genseren for liten eller du fikk en bok til jul som du hadde fra før.

Bytteretten er ikke lovfestet, og det er opp til hver enkelt butikk om de ønsker å tilby deg å bytte inn varen du ikke vil ha.

Det er i dag veldig vanlig med bytterett i butikker som selger klær, bøker og gullsmedvarer. Det har utviklet seg en bransjepraksis på at dette er vanlig og vi forventer derfor ofte at varer kan byttes. Det er imidlertid greit å være klar over at det er litt ulik praksis fra butikk til butikk, og at det ikke er noen generelle krav til hva butikken må tilby: I noen butikker kreves det at du har tatt vare på kvittering eller byttelapp, og i noen butikker har du ikke rett til å bytte varer som er på salg.

Er det derimot noe feil ved varen, finnes det lovregler som verner deg som forbruker - og som alle butikker er nødt til å forholde seg til:

FORBRUKERKJØPSLOVEN

Reklamasjonsretten som følger av forbrukerkjøpsloven gir deg rett til å klage på mangler ved en vare innen en bestemt tidsfrist, og på forsinket levering av varer eller tjenester.

MANGLER

Forbrukerkjøpsloven gir deg rettigheter og krav dersom varen eller tjeneste du har kjøpt ikke er slik du har avtalt med selgeren eller slik du har hatt grunn til å forvente. Du har krav på at varen har de egenskapene som selgeren har opplyst om ved kjøpet; gjennom annonser, på emballasjen eller på annen måte. Er det ikke avtalt eller opplyst noe spesielt, skal varen ha samme egenskaper og holdbarhet som man kan forvente av en tilsvarende vare.

Er ikke varen eller tjenesten i samsvar med det som er avtalt eller det du kan forvente etter loven, har varen en «mangel». Hvis varen har en mangel kan du kreve at selgeren leverer ny vare, retter feilen, gir prisavslag, hever kjøpet (hvis mangelen er vesentlig), og/eller

betaler deg erstatning for de utgifter du har hatt som følge av mangelen.

FORSINKELSE

Forsinkelse foreligger hvis selgeren ikke leverer varen eller tjenesten til avtalt tidspunkt. Ved forsinkelse kan du kreve at selgeren leverer, og du kan eventuelt holde tilbake betalingen til leveransen skjer. Dersom forsinkelsen er stor, kan du heve kjøpe; det vil si at du kan gå bort i fra avtalen og kreve tilbake det du eventuelt har betalt – med tillegg av forsinkelsesrente fra da du betalte.

FORSKJELLEN MELLOM REKLAMASJONSRETT OG «GARANTI»

Du har kanskje opplevd å bli møtt i butikken med at du ikke har reklamasjonsrett fordi du ikke har garanti. Neste gang du opplever dette vil du kunne si til selgeren at dette er uriktig:

En garanti er noe produsenten eller selgeren kan velge å gi deg i tillegg til den reklamasjonsrett du har etter loven. Garantien skal gi deg noe mer enn det du allerede har krav på etter loven – enten i tid eller omfang. For eksempel kan en selger velge å gi deg rett til å klage på varen, selv om det er du selv som har forårsaket feilen. Eller du kan få rett til å klage på varen etter at de tidsfrister som følger av loven er gått ut.

Selv om det er frivillig for hver enkelt butikk hva de ønsker å tilby deg av garanti, kan de altså ikke ta fra deg den reklamasjonsrett du har i medhold av forbrukerkjøpsloven.

HÅNDVERKERTJENESTER

En litt spesiell type forbrukerkjøp er kjøp av håndverkertjenester. Hva om snekkeren som skulle lage garderobeskap ikke ble ferdig til jul, slik han hadde lovet? Eller at rørleggeren som gjorde reparasjoner på badet rommet likevel ikke hadde våtromsertifikat?

Vårt tips til deg som skal kjøpe håndverkertjenester, er at du alltid sørger for å inngå en skriftlig kontrakt med håndverkeren på forhånd. Da kan mange

potensielle konfliktsituasjoner unngås, og dersom det skulle oppstå en konflikt vil du stå mye sterkere.

I kontrakten bør det blant annet stå noe om hva slags arbeid som skal gjøres og hva som er tjenestens formål, når det skal være ferdig, hva det skal koste, hvordan prisen skal beregnes og betales, samt hva som skal skje dersom arbeidet ikke er ferdig i tide.

Kontrakten må selvfølgelig tilpasses det konkrete oppdraget. Er det et lite oppdrag kan det hende det holder med en helt enkel kontrakt, og er det et større oppdrag bør det kanskje lages en arbeidsbeskrivelse med fremdriftsplan som angir flere frister for når de ulike deler av arbeidet skal være ferdigstilt, og for delbetalinger underveis i arbeidet. Du kan finne standardkontrakter for håndverkertjenester på nettet, men hvis oppdraget er av en viss størrelse er det tryggest å kontakte en advokat som kan hjelpe deg. En detaljert og god kontrakt kan spare deg for både ubehagelig konflikt, tidsbruk og penger i ettertid.

Men selv om du ikke har inngått en kontrakt har du som forbruker rettigheter i håndverkertjenesteloven. Håndverkertjenesteloven gjelder for reparasjoner, vedlikehold, installasjoner, ombygging, tilbygg, påbygg med mer, og når avtale om dette er inngått mellom privatperson/forbruker og næringsdrivende. Loven gjelder ikke gjelder for nybygging av bolighus. Her gjelder bustadoppføringsloven.

Selv med kontrakt, kan håndverkertjenesteloven være nyttig, da den er ufravikelig til fordel for forbrukeren. Hvis det er tatt inn bestemmelser i kontrakten som gir deg dårligere rettigheter enn det som følger av loven, er det altså loven som gjelder.

KRAV VED MANGLER OG FORSINKELSE

Hvis du ikke oppnår det resultat du kunne vente etter avtalen eller har krav på etter loven, er tjenesten mangelfullt utført. En tjeneste kan være mangelfull av mange ulike årsaker, for eksempel hvis arbeidet

er dårlig utført, tjenesteyteren har gitt deg dårlig eller manglende informasjon og veiledning, materialer er av dårlig kvalitet, tjenesten er i strid med offentlige sikkerhetskrav, tjenesteyteren ikke har utført nødvendig tilleggsarbeid eller at tjenesten ikke svarer til de opplysninger du har fått om egenskaper og hensiktsmessighet.

Dine krav som følge av mangler eller forsinkelse er stort sett de samme som etter forbrukerkjøpsloven: Du kan holde tilbake betalingen (så mye at det sikrer dine krav), kreve retting, kreve tjenesten utført, kreve prisavslag, heving, kreve erstatning og kreve renter.

Det er ikke noen fast reklamasjonsfrist for håndverkertjenester, men det er et krav om at du reklamerer innen rimelig tid. Vi råder deg til å formidle en tydelig klage til tjenesteyteren hvor det fremgår både at du klager og hva du klager på så snart du oppdager mangelen eller så snart forsinkelsen er skjedd. Også her er det lurt å gjøre dette skriftlig og beholde en kopi selv, slik at du sikrer bevis i tilfelle konflikt om dette senere.

UENIGHET OM PRIS

Når det gjelder håndverkertjenester og pris kan det oppstå mange uklarheter. Det kan være at regningen du får overstiger pristilbudet eller prisoverslaget. Kanskje dere ikke har avtalt pris på forhånd og du synes regningen er urimelig høy? Det er kanskje avtalt fastpris men uten å spesifisere om denne inkluderer materialer?

Svaret på disse spørsmålene vil normalt bero på avtalerettslige regler, men er til dels også lovregulert. For eksempel kan ikke den endelige prisen avvike vesentlig i forhold til det prisoverslag som er gitt. Men var det kun gitt et prisoverslag, eller var det gitt et endelig pristilbud? Vel, da må avtalen tolkes.

Dette illustrerer hvor viktig det er å ha en god kontrakt hvor disse temaene er detaljregulert.

Norsk Luftambulansse har gjennomført en undersøkelse som viser at dobbelt så mange fødsler de siste tretti år skjer utenfor sykehus. Undersøkelser dokumenterer at i samme periode er antall fødeinstitusjoner har sunket fra 158, til 51 i dag. Videre at reiseveien har blitt adskillig lengre.

Dobbelt antall fødsler utenfor sykehus - ingen overraskelse

AV: FORBUNDSLEDER ELISABETH RUSDAL

Norges Kvinne- og familieforbund har engasjert seg i situasjonen for fødende kvinner lenge. Vi har gjennom utallige henvendelser til helseministere og andre med besluttende myndighet tatt opp situasjonen. Møter har vært arrangert og debattinnlegg skrevet.

Vi har hevdet at antall fødsler langs veiene ville øke betraktelig og dermed antall fødsler utenfor sykehus. Vi har stilt spørsmålstegn ved om det er mer medisinsk forsvarlig at fødsler skjer langs veiene enn ved lokale fødestuer/lokalsykehus. Vi har blitt møtt med argumenter som at to timer transport til fødeavdeling er forsvarlig. Vi har flotte ambulanser. Dessverre ser det ut til at vi fikk rett, og at våre spørsmål igjen var svært betimelige.

DØDELIGHETEN IKKE SUNKET

Når man så ser at dødeligheten ikke

har sunket, da er det grunn til å stille spørsmål ved om nedleggelse av lokale fødeinstitusjoner var riktig vei.

Så er spørsmålet om kapasiteten ved de sentrale fødeavdelinger er stor nok. Signaler vi mottar viser at den kanskje ikke er det. Dette betyr at fødende avvises og henvises til andre sykehus. De får heller ikke alltid tilbud om ambulanse og følgetjeneste, og må kjøre selv i egen bil. Hva om de ikke rekker frem og fødselen skjer underveis? Media har tidligere dokumentert at det mangler personell til følgetjenesten. Dette er ting vi gang på gang har påpekt. Vi tror dessverre at dette er forhold som vil eskalere i fremtiden. Kommunene sliter økonomisk mer enn tidligere. Innføring av Samhandlingssreformen har kostet sitt. Det vil kunne bety at det ikke er ressurser til å kunne øke bemanningen, slik at følgetjenesten kan styrkes.

FLERE JORDMØDRE

Norges Kvinne- og familieforbund har

derfor bedt om at helseministeren setter i gang tiltak som vil bidra til at kvinner skal føle trygghet og forutsigbarhet i forbindelse med sin kommende fødesituasjon, og at det ansettes flere jordmødre innen kommunehelsetjenesten. Slik vi oppfatter det må det da også tiltak til for å utdanne flere jordmødre. Videre ber vi om at lokale fødetilbud opprettholdes og at det i større grad innpasses fødetilbud i de lokalmedisinske sentrene som nå etableres. Der sentrene allerede er etablert uten slikt tilbud, må det vurderes å etablere dette som et tillegg. Vi er klar over at det vil ta noe tid. I mellomtiden ber vi om at nedleggelse av lokale fødetilbud og/eller sammenslåing til større enheter stanses umiddelbart. Vi kan ikke lenger akseptere at situasjonen får fortsette. Vil vi ha folk boende utenfor de store byene, må vi legge forholdene til rette. Nok er nok nå.

Nordens Kvinneforbunds sommarkonferanse

26 - 29. juni i år vart Nordens sommarkonferanse arrangert i Rovaniemi med tema: Grenseløse kvinner i nord. Våre vertinner var Lapin Martat og Marttaliitto, våre to syster organisasjonar i Finland.

AV: SONJA KJØRLAUG, K&F
2.REPRESENTANT NKF

111 deltakarar deltok på konferansen, derav 32 personer frå Norge.

Komiteens leiar Liisa Eloranta helsa oss velkomne til Arktikum til opning og foredrag. Ho framheva at samarbeid mellom våre organisasjonar gir energi til den nordiske kvinne.

Lea Sairanen ønskte velkommen til Rovaniemi og var glad for at «vi går tilsaman med kvinnekraft».

NKF president Elisabeth Rusdal stod for den offisielle opninga og la stor vekt på at vi som medlemmer i våre respektive lands organisasjonar, kan gi grunnlag for kvinner til utvikling og vekst. Med det bidrar vi til å skape gode lokalmiljø og gode vilkår for familiane.

Helsing frå deira beskyttar fru Jenni Haukeo vart lest opp. Frekvensen vart avslutta med ei fantastisk musikkoppleving av 10 musikantar med klokkeinstrument.

Første foredragshaldar var Veijola frå Lapplands universitet. Ho spurde deltakarane: Kva ynskjer kvinnene i nord? Og kva ynskjer kvinnene frå nord? Er menn og kvinner i konflikt med interessene? Den offentlege debatten som har vært på bakgrunn av ein vellukka strategi, er det nordlege og arktiske området utnytta ved å tilsette menn med store investeringsprosjekt som for eksempel miner og kjernekraftverk. Kvinner er gitt kvinners tradisjonelle oppgåver som matlaging, reingjering og helsetenester. Kvinner vert ikkje spurt om kva slags jobbar dei vil ha, om dei vil bli gruveingeniør eller kantinearbeidar. Eit foredrag til stor ettertanke.

Niemisalo la vekt på kor viktig det er at vi studerer vår egen historie – kven er vi? Kvar organisasjon skapar sitt eige forhold til fortidas historie. Det betyr ikkje at vi lever i fortida. Vi skal legge til rette for ei

trygg framtid for alle, men ikkje gløyme vår fortid.

Kuukasjärvi tala varmt om betydinga av entreprenørskap. Ein må arbeide flittig og lange dagar. Det er å assosiere med ansvar for både kundar og enkeltpersonar, media og myndigheiter. Sjølsikkerheit og målorientert arbeid kjenneteiknar entreprenørskap». Eit føretak er ikkje berre eit yrke – det er ein livsstil og eit val for livet».

Kuusikko viste bilde og fortalde om kunstnaren Andreas Alariesto. Hans historier og malerier av folkelivet i Lappland gav oss godt innblikk i livet i fortida. Historier som fasinere oss også i dag.

Klokka 18.00 var vi invitert til ordførar Esko Lotosen's mottak. Han fortalde om sitt arbeid og vi fekk servert musserende og eit lett måltid.

Laurdag var det guida rundtur i busser rundt om i Rovaniemi. Vi besøkte Rovaniemi kyrkje og gravplassen for krigsoffer etter krigen i Lappland. Kultur og kunstsenteret Korundi og sjølsagt Santa Claus

heimstad. Lapin Martat inviterte til lunsj med mykje god og lokal mat, samtidig visning av sine flotte Martaklær – bruksområde til fest og kvardag. På veg tilbake til hotellet var vi innom deira lokal i byen og vart orientert om arbeidet dei utfører. Veldig interessant. Og midt under festmiddagen om kvelden kom sjølsagt julenissen på besøk til stor begeistring blant gjestane.

Søndag vart dei to resolusjonane behandla. Nordiske kvinners viktige bidrag i utviklinga av gode samfunn må verdsetast og verdsetting av kvinners arbeid. Begge vart godkjende og sendt ut frå NKF sommarkonferanse.

Siw Warholm inviterte til neste års konferanse i Gränna i Sverige 26. – 28. juni 2015. Tema: Livskvalitet – knytt til tema – helse – mat – kosthold og miljø.

Takk til alle som var med oss til Rovaniemi og så sjåast vi i Gränna neste år!

Aggressiv markedsføring fra nettbedrifter

Gjennom en tid har forbundet dessverre erfart at organisasjonsledd i K&F har vært utsatt for særlig aggressiv markedsføring og salg fra nettbedrifter. Disse lever ofte av å rekruttere medlemmer og selge annonser via telefon. Sier man ja, kan det fort medføre store kostnader og pågående kommunikasjon.

I den sammenheng ønsker vi å gjøre oppmerksom på følgende tilbakemelding vi har fått fra nettbedrifter. De har erkjent at de, gjennom interne retningslinjer, ikke skal drive pågående salg til frivillige organisasjoner. Dette har først kommet fram etter lang og tildels ubehagelig dialog. Om dette gjelder alle nettfirmaer kan vi dessverre ikke bekrefte. Uansett, ikke vær umiddelbart ettergivende hvis dere mener dere er utsatt for urimelig og pågående salg.

Husmoren AV: PERNILLE PRØITZ JØRGENSEN

NRK TV sender i høst serien «Alt var bedre før». Programmet den 2. september var viet husmoren. Går vi 60 år tilbake i tid var dette landets største yrkesgruppe. I 1960 var kun 24% av kvinnene i arbeid utenfor hjemmet. Mor var hjemmearbeidene, og hadde ansvar for mann, barn, mat, klær og renhold. Ja, det sies at hun til og med sto for bilvasken. Husmoren kunne ikke bare gå og sette på vaskemaskinen, oppvaskmaskinen og hente mat i fryser og kjøleskap. Tilgangen på disse elektriske artiklene kom først sent på 50- og utover på 60-tallet. De fleste følte nok en enorm lettelse over å kunne utføre arbeidet i hjemmet raskere og mer effektivt.

Dette ga husmoren tilgang til nye og syntetiske vaskemidler. Det viste seg imidlertid at gleden over denne nyvinningen skulle bli kort. Drikkevannet ble fullt av alger. Husmødrene gikk sammen og startet Mjøsaksjonen. Kravet var at fosfatet skulle tas ut av vaskemidlene og de nådde fram. Norges Husmorforbund støttet aksjonen. Forbrukermakten hadde startet. Det er heller ingen tvil om at: «Når kvinner vil noe og går sammen om det – får de det til».

INVITASJON SEMINAR «SE MEG – HØR MEG»

I forbindelse med vårt fokus på et varmere samfunn har sentralstyret besluttet å gjennomføre seminarer 4 steder i Norge. Seminarene vil bli arrangert i samarbeid med kretsene og vil bli holdt i løpet av uke 47 d.v.s fra 17. – 22. november.

Følgende steder vil seminarene finne sted:

- Oslo – onsdag 19. november – Tema: Vold mot eldre.
- Haugesund – mandag 17. november: Vold i nære relasjoner.
- Trondheim – lørdag 22. november: Vold i Nære relasjoner.
- Bodø – lørdag 22. november: Kvinner og barn i konflikt.

Vi ønsker fokus på det på bli sett og bli hørt. Det dreier seg om å bli tatt på alvor.

Mer om tid og sted samt endelig program vil være klart til landsmøtet. Seminarene vil ta et par timer. De er åpne for alle – både medlemmer og ikke-medlemmer, og de er gratis.

Vi vil også sette informasjon på forbundets nettsider.

Lappeteppe til 100-års jubileet

Strikker vi så vi klarer å komme i Guinness rekordbok?

Rekorden har veldig mange tepper, så vi håper du er flittig med strikkepinnane! Har du ikkje tid sjølv, så få andre til å hjelpe til.

Det sit mange damer på aldersheimane som likar å ha handarbeid – spør dei. Hugs at teppene vert levert tilbake til givaren om ein ønskjer det.

Størrelsen: 200 cm. langt, 160 cm. breidt. (stort teppe)

100 cm. langt, 80 cm. breidt. (lite teppe)

Stå på damer – dette klarer vi – fortsatt lykke til!

Nordiskt forum Malmö AV: NESTLEIAR SONJA KJØRLAUG

Forbundsleder og nestleiar deltok på Nordisk Forum i Malmö, Sverige 12 – 15 juni. Eit gedigent arrangement som hadde 22000 besøkande. Det var Fokus og Kriesesenteret i Norge, Kvenfelaga og Kvenrettalaga på Island, Kvinderådet i Danmark, Kvinneorganisasjonar i Finland, Sveriges kvinnelobby og Ålands Fredsinstitutt som stod som arrangørar. Tema handlar om kvinners rettigheter i ulike retningar. Eit hundretals foredrag på halvannen time kvar, gjorde det vanskeleg å velje. Det var så mange vi kunne tenke oss å lytte til, så det vart handplukka frå programmet dei vi deltok på. Det er også ei viktig arena for å skape nye kontaktar på, og det fekk vi. Likestillingsministrane i alle nordiske land vart overrekk eit sluttdokument frå Nordisk Forum. Dokumentet finn du på: <http://www.fokuskvinner.no>

Vi oppmodar alle til å lese dette. Det er eit arbeidsdokument som vi bør følgje opp både sentralt, regionalt og lokalt.

Kvinne-, likestillings- og familiepolitikk AV: MAGNHILD GIIL SCHJØTH.

Eg trur at Norges Kvinne- og Familieforbund vil få gjennomslag for fylgjande saker både i Regjeringa Solberg og på Stortinget fordi sakene bygger både på FN sine Menneskerettar(1) og Norges Kvinne- og Familieforbunds sin visjon. (2)

- Økonomisk likestilling mellom ektefeller.
- Likestilling i fødselsbidrag
- Likestilling i offentlige barnebidrag

Familieøkonomi kom i politisk fokus etter at Menneskerettane slo fast at ektefeller har same rettar ved inngangen til ekteskapet, i ekteskapet og ved oppløysing av ekteskapet. (3) I Tyskland kom ei skilsmisseøkonomisk fordelingssak i retten og domen vart økonomisk likedeling mellom begge parter fordi kona sitt uløna arbeid i heimen var like verdifullt som mannen sitt løna arbeid utanfor heimen.(4) I NOU 1976: Familiebeskatning, skriv Rannveig Bjerve at dersom begge ektefeller skal ut i det løna arbeidsliv for å få si eiga inntekt og opparbeide sine egne trygder så er ektefelledelt inntekt ei nødvendig reform. Det vil sei at ektefeller samlar inntektene sine i ein pott, deler potten i to, betaler såleis like myke i skatt og får like myke i offentlege trygder og pensjon og det blir slik økonomisk likestilling mellom ektefeller. I NOU 1980: 50 Om enkelte reglar i tilknytning til samliv utan vigsel seier Torsnes og Totland, subsidiert støtta av Lilletun at lovgivinga bør sjå på ekteskapet som eit økonomisk fellesskap. Så litt om dagens fødselsbidrag. (5) (6) Det er urettferdig når kvinner som har vore i løna arbeid minst seks månader før fødselen, kan få opp til ti gonger meir i statleg fødselsbidrag enn dei kvinnene som føder og ikkje har vore i det løna arbeidsliv. Kvinner som har født bør få like stort fødselsbidrag, kanskje kan det bli 200.000,- eller 400.000,- for kvar fødsel ut frå prinsippet om same løn for same arbeid. Hillbjørg Tveit «Vil bryte statleg forskjellsbehandling av barnefamilier» og har presentert

ein modell der alle born får like stort bidrag frå staten, at den som har omsorg for barnet fører beløpet som inntekt og skattar av det. (7) Ein riking må då betale heile beløpet i skatt medan ein fatig student, ei åleinemor og foreldre utan løna arbeid får ei kjærkomen inntekt. Kanskje både Hillbjørg sin solidariske barnebidragsmodell og den rettferdige fødselsbidragsmodellen ikkje vil bli dyrare for Staten?! Sluttkommentar: Slike statlege endringar vil nok kreve at fleire departement engasjerer seg i sakene. Spørsmålet er om Landsstyret i Norges Kvinne- og Familieforbund ynskjer å starte saksprosessen. (8)

- 1 Menneskerettane, 16,3, «Familien er den naturlige og grunnleggende enhet i samfunnet og har krav på ssmfunnets og statens beskyttelse».
- 2 Kvinner & Familie nr. 2-2014, Visjon-s. 2. «Anerkjennelse av kvinners ulike valg gjennom livsfaser. Verdsetting av familien som bærebjelke i utviklingen av et godt samfunn».
- 3 Menneskerettane, 16,1 - ektefeller «har like rettigheter ved inngåelse av ekteskapet, under ekteskapet og ved dets oppløsning»
- 4 J.B.Hjort: «Fellesligning av ektefeller. En tysk dom», Norsk Juridisk Tidsskrift nr. 7-1963-side 308-313.
- 5 Magnhild Giil Schjøth, «Frå feminisme til familisme», Fædrelandsvennen 08.03.2014.
- 6 Menneskerettane 23,2 «lik betaling for likt arbeid»
- 7 Hillbjørg Tveit «Vil bryte statlig forskjellsbehandling av barnefamilier», Fædrelandsvennen 02.01.1996.
- 8 Magnhild Giil Schjøth, Artikler i aviser, medlemsblad og konkurranser. Kjelde: Statsarkivet i Kristiansand.

**DÅPSKLUBBEN
TRIPP TRAPP**

til et barn du er glad i

Med Dåpsklubben TRIPP TRAPP får barna gode bøker og musikk rett hjem i postkassa. Her blir de kjent med Bibelens fortellinger, aftenbønner og mange fine barnesanger. Bøker på bokmål og nynorsk.

- ★ For barn fra 0 til 12 år
- ★ Ingen krav til minstekjøp
- ★ Tilbud om 3 pakker årlig

Populær
faddergave

GRATIS 1
Ved sengekanten
Kunstheter, sanger og bønner
Verdi 185,-

GRATIS 2
Dåpsdagen min
Minnebok
Verdi 148,-

GRATIS 3
Noahs ark
Tøyleke med 13 figurer
Verdi 225,-

GRATIS
Velg gratis gave

Du betaler kun 49,- for forsendelsen

TRIPP TRAPP drives av IKO-Forlaget AS
Telefon 22 59 53 00 E-post ordre@iko.no

Flere velkomstgaver finner du på www.tripptrapp-klubben.no

TAKK FOR MEG

Jeg har vært med i sentralstyret og ledelsen i ca. 15 år. Før det var jeg kretsleder og leder av finanskomiteen, så nå får andre slippe til.

Det jeg kommer til å savne mest er kontakten med alle rundt i landet. Å besøke kretser på årsmøter og andre arrangementer har vært givende.

Jeg sitter fortsatt i jubileumskomiteen og stiller til komitearbeid på kommende landsmøte, så dere blir kanskje ikke kvitt meg helt riktig ennå.

Jeg vil benytte anledningen til å takke alle dere jeg har fått gleden av å bli kjent med gjennom disse årene. Jeg kan nok ta bilferie i Norge og stikke innom bekjente i veldig mange kommuner.

Jeg har lært en masse som jeg også har hatt bruk for i andre sammenhenger. Jeg søkte på en jobb en gang hvor jeg sto helt likt med en annen, og så gjorde mitt engasjement i K&F utslaget for at jeg fikk jobben.

Jeg meldte meg inn midt på 1970-tallet. Hvis noen da hadde sagt at jeg skulle holde festtale på landsmøtet 1985 hvor daværende Kronprinsesse Sonja og Prinsesse Astrid, Fru Ferner var tilstede hadde jeg sagt at de var gale. Men dere som har vært med så lenge, vet at jeg gjorde det uten å tabbe meg ut. På det landsmøtet hadde vi blant annet en ung dame til å synge. Hun var nabo til et medlem i Akershus som mente at sangerinnen var en kommende stjerne. Hun heter Solveig Kringlebotn og vi vet jo at det stemte.

Som mange av dere andre har jeg vært med på mange forskjellige arbeidsoppgaver i vårt kjære forbund. Å holde taler/foredrag i møter, å servere lunsj i Holmenkollen en sommerdag, å pakke konvolutter til lagene, å arrangere møter av ymse slag – og da må man jo bake, og styre. Det er varierte arbeidsoppgaver og det er fint, så blir det ikke kjedelig.

Bente Nygård sa: Å si nei til et verv er

Anne Enger. Foto: Pernille Prøitz Jørgensen

å si nei til egen utvikling. Det er jeg helt enig i. Husk det når du blir spurt om å stille til valg til et verv.

Vi sees på jubileet.

Hilsen Anne Enger

Trekningsliste landslotteriet 2014

Gevinster

Universal-gavekort kr 5 000
Universal-gavekort kr 3 000
Universal-gavekort kr 3 000
Universal-gavekort kr 2 000
Universal-gavekort kr 2 000
Universal-gavekort kr 2 000
Universal-gavekort kr 1 000
Universal-gavekort kr 1 000
Universal-gavekort kr 1 000
Universal-gavekort kr 1 000
Rica Hotel gavekort kr 1 500
Sælbustrømper
Bolle gitt av Hadeland Glassverk
Maleri gitt av Eva Ousbey
Maleri gitt av Eva Ousbey
Halvårsab. Dag og tid
Halvårsab. Dag og tid

Vinnere

Magnhild Holsen
Sissel Aa. Høien
Anna Bratting
Molde Kvinne- og familielag
Godøy Kvinne- og familielag
Gunhild Bråthen
Aud og Johannes Årskog
Nils Mikkelsen
Ingebjørg O. Pedersen
Kyrre Rasmussen
Gerd Brekke
Siv Norunn Ytrehus
Andenes Kvinne- og familielag
Britt Mari Kleppe
Gerd Granlund
Magnar Velve
Oddleiv Pedersen

Gevinster

Halvårsab. Dag og tid
Løper lappet
Løper lappet
Gavekort Til bords
Gavekort Til bords
Vase m/blomster
Ostebånd/sølvknapp
Grytekl./kjeleunderl.
Fotbad
Duk
1 par votter
1 par votter
1 par tova tøfler
1 par tova tøfler
1 par tova tøfler
1 par tova tøfler
1 par tova tøfler

Vinnere

Iselin Stamneshagen
Televåg Kvinne- og familielag
Perlita D. Gundersen
Hannah Andersen
Fam. Rita Holsen
Ingrid Heggom
Helga Solheim
Sissel Bø
Inga Vatne
Astrid Olsen
Marita Skrebergene
Hildegunn Ø. Steinsbø
Nina J. Lindstøl
Ellinor Tordal
Kari Haga
Åse Tøndel
Berit Erichsen

Lotteriet ble trukket 15. august 2014 av årets lotterikomite, Liv Holst og Olaug Tveit Pedersen. Gevinstene er levert eller sendt ut i september. Vi takker alle som har bidratt i årets landslotteri.

K&F's BEREDSKAPSUTVALG

Av: Anne-Sophie W. Bondeson, Beredskapsutvalget

Har du den på deg – vet hvor den er?

Hva da? Refleksen!

Vi kjører, eller går ut mens det er lyst, og «plutselig» er det bekmørkt.

Du har hørt det før, men ...

Sjekk at familien har reflekser.

Putt en refleks i lommen på det plagget du oftest har på deg ute.

Kjøp tøy og sko med reflekser.

Bestill refleksbånd fra Kvinners Frivillige Beredskap - de svipper du lett over ankelen eller armen.

Ha en lommelykt i vesken - den kan brukes når du går eller sykler.

Bruk hodelykt når du jogger.

HVA VET DU OM BEREDSKAPEN I DIN KOMMUNE?

Alle kommuner skal ha utarbeidet en sårbarhetsanalyse, og skal forbedre seg på å møte det de tenker seg kan oppstå av kriser og katastrofer i kommunen.

Vi har allerede hatt en rekke ras, flommer, lynnedslag, og vil sikkert få flere utover høsten og i tiden som kommer.

Har du hørt om analysen? Vet du hva du skal gjøre i en krisesituasjon?

Spør politikere om hvilke planer de har. Be om å få se sårbarhetsanalysen. Ha egenberedskap i orden: mat- og vannlager, alternativ fyring og oppvarming av mat, fyrstikker og lys, batterier til radio.

STØTTE TIL VETERANERNE

Beredskapsutvalget har tidligere hatt en artikkel om hvordan det er å ha en soldat i utenlandstjeneste. De fleste av oss kjenner noen som har vært ute og bidratt til en bedre tilværelse for dem som bor i krigsherjete land. Disse veteranene har lenge hatt en kamp her hjemme for at alle skal få optimal hjelp og støtte når de er tilbake.

Nå har regjeringen foreslått 27 tiltak for å bedre deres situasjon. Mange departementer må samarbeide. Vi får håpe tiltakene blir konkretisert og gjennomført, men vi kan alle bidra ved å vise veteranene, unge som eldre, forståelse og støtte.

LEGEVAKTORDNINGEN

Har du selv, eller noen du kjenner vært på legevakten i det siste?

Vi i K&F's Beredskapsutvalg vil gjerne høre om besøket - hva som var bra, og hva som kan forbedres.

- Vi vet at noen bruker legevakten som fastlege.
- Noen legevakter har kølappsystem i stedet for at pasienter blir behandlet etter skadens omfang.
- Det kan være bare en lege på vakt.
- Legevakten er stengt etter vanlig kontortid.
- Stedet har ikke røntgen, så mange skadete må reise langt for å bli undersøkt godt nok.

Vi nordmenn er heldige som har legevakter og fastleger, men vi tror det er et forbedringsbehov, og at det i en krisesituasjon kan være livsnødvendig å ha en legevakt som fungerer.

Hva mener du? Ta kontakt med Beredskapsutvalget!

Materiell fra Norges Kvinne- og familieforbund

Tilbud !

- ___ Handlenett, sort m/hvitt trykk før **kr. 75,-** nå **kr. 50,-**
- ___ Nett i bomull m/skulderhank, lite, sort m/hvitt trykk **kr. 40,-**
- ___ T-skjorte hvit m/lite farget emblem str. L, XL, XXL **Før kr. 130,- nå kr. 60,-**
- ___ Aktivitetskalender før **kr. 100,-** pr. stk. nå **kr. 25,-**
- ___ Melodibok før **kr. 75,-** nå **kr. 50,-**
- ___ K&Fs skrivebok m/linjer nå **kr. 40,-**

Profileringsartikler med emblem:

Norges Kvinne- og familieforbund

- ___ Sentrimto telysestake (Hadeland Glassverk) med K&Fs logo **kr. 250,-**
- ___ Sans vase (Hadeland Glassverk) med K&Fs logo **kr. 350,-**
- ___ T-skjorte sort m/hvitt stort emblem str. M, XL, XXL **kr. 130,-**
- ___ K&F skjerf, hvit m/sort emblem, 34X166 cm. **kr. 130,-**
- ___ Smykkenål i sølv **kr. 395,-**
- ___ K&F-pin **kr. 15,-**
- ___ Bordfane m/farget emblem **kr. 90,-** Stativ til bordfane **kr. 100,-**
- ___ Lagledernål **kr. 190,-**
- ___ Liten ledlykt med nøkkelring **kr. 35,-**

Studieplaner registrert i Studieforbundet næring og samfunn

- ___ Prinsippprogrammet
- ___ Vi forbereder oss til Landsmøte
- ___ Bruk av K&Fs hjemmesider er under arbeid

Skrivepapir, konvolutter o.l. m/emblem: Norges Kvinne- og familieforbund

- ___ Skrivepapir m/emblem A4, farger, 50 ark **kr. 100,-**
- ___ Møteplakat, A4, 4 farger 50 stk. **kr. 100,-**
- ___ Konvolutter m/emblem C5 format, 50 stk. **kr. 60,-**

Hefter, bøker, trykksaker

- ___ Diktsamling, Hold drømmen levende, Helene Freilem Klingberg **kr. 150,-**
- ___ Bok, Gøy på landet, Anne Enger **kr. 95,-**
- ___ Bok, M. Bolstad: "...og rommene var så tomme at musene gikk med sørgeslør" **kr. 80,-**
- ___ Vedtekter **kr. 25,-**
- ___ Prinsippprogram inkl. studieplan **kr. 100,-**
- ___ Tillitskvinnebevis **kr. 5,-**
- ___ Diplom, A4, **kr. 15,-**
- ___ Plakat m/emblem 50x65 cm. **Gratis**
- ___ Abonnement på Sentral- og Landsmøteprotokoller (pr. år) **kr. 275,-**
- ___ Gaveabonnement: Kvinner & Familie (pr. år) **kr. 150,-**

Informasjonsmateriell

- ___ Tidligere numre av medlemsbladet: **Gratis**
- ___ Folder: "Hvordan kan du støtte arbeidet for en bedre familiepolitikk..." **Gratis**
- ___ Folder "Sammen framover - mer enn meg og mitt: **Gratis** (Kortversjon av Prinsippprogrammet)
- ___ Innmeldingsskjemaer, **Gratis**

Frakt kommer i tillegg på alle bestillinger.

Navn/lag:

.....

Adresse:

.....

Postnr./-sted:

.....

Vi ber om å motta materialet innen:.....

KUPONGEN SENDES:

Norges Kvinne- og familieforbund
Stortingsgaten 12
0161 Oslo

Tlf.: 22 47 83 80

Faks: 22 47 83 99

E-post: post@kvinnerogfamilie.no

Liten led-lykt

med nøkkelring.

Pris kr.: 35,- kroner. Porto kommer i tillegg.

Hvitt skjerf med logo

Skjerfet er laget av hvit silke og har K&Fs logo påsatt i sort, behagelig å ha på både sommer s om vinter, **pris kr. 130,-**

K&Fs T-skjorte

T-skjorte i 100% kjemmet bomull, sort med godt synlig emblem i hvitt. Finnes i str. XL og XXL.

Kr. 130,-

**Kun
kr. 50,-**

K&Fs Handlenett

Kjøp K&Fs handlenett og støtt forbundet samtidig som du sparer miljøet for plastnett fra butikken! **Kun kr. 50,-**

Vi har rikelig av disse på lager.

Sentimento telysestake

med K&Fs logo, 62 mm 135 mm. **Kr. 250,-**

Sans Vase med K&Fs logo

135 mm. **Kr. 350,-**

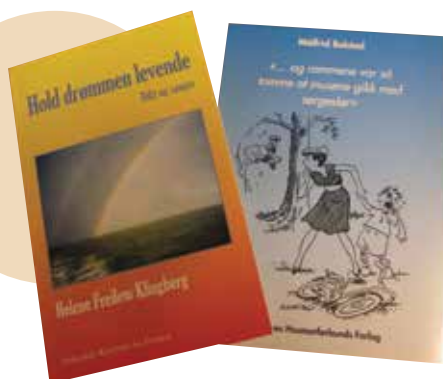

**Kun
kr. 40,-**

Skrivebok

Skrivebok/kladdebok i A5 format med linjer, praktisk til bruk på lags-, kretsmøter og lignende.

Kun kr. 40,- pr. stk.

Diktsamlingen "Hold drømmen levende" til **kr 150,-**

"... og rommene var så tomme at musene gikk med sørgeslør" til **kr 80,-**

Liste over K&Fs tillitskvinner

SENTRALSTYRET

FORBUNDSLEDER

Elisabeth Rusdal
Skogveien 41, 1368 Stabekk
E-post: elisabeth@kvinnerogfamilie.no
Tlf: 91 32 81 64 (m)

NESTLEDER

Sonja Kjølraug
Holteigveien 17, 6854 Kaupanger
E-post: sonja@kvinnerogfamilie.no
Tlf: 97 51 59 71 (m)

MEDLEM

Eldbjørg Gunnarson
Morviklien 23., 5124 Morvik
E-post: eldbgu@online.no
Tlf: 55 53 11 94 (p) 97 98 37 91 (m)

MEDLEM

Anne Enger
Fjellveien 70, 3518 Hønefoss
E-post: a-enger2@online.no
Tlf: 91 17 92 87 (p)

MEDLEM

Olaug Tveit Pedersen
Nordvikveien 45, 4085 Hundvåg
E-post: olaug.t.pedersen@lyse.net
Tlf: 91 38 21 24 m

MEDLEM

Liv Holst
Kirkeveien 56C, 1395 Hvalstad
E-post: livholst@online.no
Tlf: 66 84 66 10 (p) 95 77 54 34 (m)

MEDLEM

Else Angeltveit
Lille Heimdal, 4760 Birkeland
E-post: else.angeltveit@online.no
Tlf: 37 27 86 88 (priv)

1. VARAMEDLEM

Wenche Rolstad
Skarimoen 32, 2760 Brandbu
E-post: wrwenche@gmail.com
Tlf: 61 33 41 18 (p) 40 24 48 96 (m)

2. VARAMEDLEM

Wenche Hoel
Havnepromenaden 46, 9405 Harstad
E-post: we.hoel@gmail.com
Tlf: 91 16 34 49 (m)

KRETSLEDERE

AKERSHUS

Solvor Larsen
Sloratoppen 154, 1405 Langhus

E-post: so.larsen@online.no
Tlf: 64 86 64 74 (p) 97 09 91 04 (m)

AUST-AGDER

Postmottak
Esther Haugland
Oggevatn, 4730 Vatnestrøm
E-post: harr-h@online.no
Tlf: 48 14 01 23

BERGEN OG MIDTHORDLAND

Postkontakt Solveig Thomassen
Lyshovden 52,
5148 Fyllingsdalen
e-post: sthomas@online.no
Tlf.: 55 15 06 00/92 61 36 13

FINNMARK

Postkontakt Hedvig Hansen
Postboks 142, 9770 Mehamn
E-post: hedvig.hansen@politiet.no
Tlf: 95 18 35 28 (m)

HEDMARK

Anne Lise Bryhn
Mogopveien 23, 2409 Elverum
E-post: anli-bry@online.no
Tlf: 62 41 70 53 (p)

HORDALAND

Sigrunn Strøm
PB. 6, 5318 Strusshamn
E-post: sigrunn.strom@gmail.com
Tlf: 56 14 24 95/95 94 32 13

HÅLOGALAND

Trine Engmark
Ildstad, 8050 Tverlandet
tlf.: 94367107
e-post: trineengmark 13@gamil.com

NORDMØRE

Anne-Lise Johnsen
6494 Vevang
E-post: kirkeverge@eidemenighet.no
Tlf: 71 29 81 56 (p) 71 29 61 84 (a)
41 24 86 64 (m)

NORD-TRØNDELAG

Anne M. Eggsetøl
Elvalandet, 7810 Namsos
E-post: anne.eggsetol@ntebb.no
Tlf.: 91 69 39 20

OPPLAND

Elin Bolette Hansebråten,
Fjellheimv. 30, 2890 Etnedal

OSLO

Liv Aasa Holm,
Sørkedalsveien 210,
0754 OSLO
E-post: livaasaholm@gmail.com
TLF: 95 16 35 24

ROGALAND

Ingebjørg Rasmussen
Anton Brøggergate 15, 4041 Hafrsfjord
E-post: ira-1@broadpark.no
Tlf: 51 55 62 51 (p) 98 82 40 18 (m)

SOGN OG FJORDANE

Aina Alfredsen Førde
Ytrehus, 6723 Svelgen
E-post: ain-f@online.no
Tlf: 47 33 75 65 (m)

SUNNMØRE OG ROMSDAL

Oddlaug Hovdenak
Hovdenakken, 6456 Skåla
E-post: oddlaug.hovdenak@mr fylke.no
Tlf: 95 12 47 53 (p)

SØR-TRØNDELAG

Randi H. Hindseth,
Utigard, Hindseth,
7340 Oppdal,
E-post: randi@hindseth.no
Tlf: 99 74 35 19

VEST-AGDER

Eva Ousbey
Neseveien 38, 4514 Mandal
E-post: ousbey@online.no
Tlf: 38 26 58 00

VESTFOLD

Unni Mortensen
Belesvei 30
3152 Tolvsrød
E-postkontakt:
Eva Sæther, eva-sa@online.no
Tlf: 33 32 82 79

ØSTFOLD

Tone T. Holene
Bjørkveien 18,
1816 Skiptvet,
E-post: tone.holene@gmail.com,
Tlf: 97 69 24 39.

ØVRE BUSKERUD

Bente Kaugerud
Skogly, 3359 Eggedal
E-post: bkkaug@online.no
Tlf: 32 71 47 84 (p) 41 43 01 20 (m)

KONTROLLKOMITÉEN

LEDER

Kristin Hansen
Tlf: 90564730
Munkerudåsen 22 E, 1165 Oslo
E-post: krihan6@online.no

VALGKOMITÉEN

LEDER

Anna Solberg,
Tlf: 64 94 30 66
Kajaveien 32, 1430 Ås
e-post: karlanna@online.no

PRINSIPPROGRAMKOMITÉEN

LEDER

Eldbjørg Gunnarson
Tlf: 55 53 11 94 (p) 97 98 37 91 (m)
Morviklien 23, 5124 Morvik
E-post: eldbgu@online.no

INTERNASJONALT UTVALG

LEDER

Kristin Hansen
Tlf: 90564730
Munkerudåsen 22 E, 1165 Oslo
E-post: krihan6@online.no

Flyttet siden sist? Husk å sende oss din nye adresse.

PROSJEKTLEDER

Anne Marit Hovstad
Tlf: 37 04 14 48 (p) 95 8 7 79 09 (m)
Fjæreveien 161, 4885 Grimstad
E-post: annemarit@hovstad.com

NORDENS KVINNEFORBUND

2. REPRESENTANT

Sonja Kjørlaug
Tlf: 97 51 59 71 (m)
Holteigveien 17, 6854 Kaupanger
E-post: sonja@kvinnerogfamilie.no

ACWW REPRESENTANT

Elisabeth Rusdal
Tlf: 91 32 81 64 (m)
Skogveien 41, 1368 Stabekk
E-post: elisabeth@kvinnerogfamilie.no

BEREDSKAPSUTVALGET

LEDER

Anne-Sophie W. Bondeson
Tlf: 95 89 87 11 (m)
Grindveien 4, 1640 Råde
E-post: bondeson@yahoo.no

STUDIEFORBUNDET NÆRING- OG SAMFUNN

Postboks 9388 Grønland, 0135 Oslo
Tlf: 22 05 48 30
Epost: post@naeringogsamfunn.no

SEKRETARIATET

Norges Kvinne- og familieforbund
Stortingsgata 12, 0161 Oslo
Tlf: 22 47 83 80
Faks: 22 47 83 99
E-post: post@kvinnerogfamilie.no
www.kvinnerogfamilie.no

KVINNERS FRIVILLIGE BEREDSKAP

Skippergata 17, 4. etg., Postboks 796
Sentrum, 0106 Oslo
Tlf: 22 47 82 60/23 09 34 58
E-post:

FOKUS

Forum for Kvinner og Utviklingsspørsmål
Storgata 11, 0155 Oslo
Tlf: 23 01 03 00
E-post: fokus@fokuskvinner.no

**ABONNER PÅ
MEDLEMSBLADET
3 UTGAVER
I 2014**

Kun
kr 150.-

K&FS MEDLEMSFORDELER

RICA-HOTELS

Samarbeidsavtalen kan gir rabatterte priser på arrangementer og overnattinger. Døgnprisen og rabatten varierer, be om et godt tilbud. Ved bestilling må egen kode benyttes, som medlemmer får ved å kontakte sekretariatet eller sitt lokallag.

CODAN FORSIKRING

Avtalen gir rett til forsikring på gunstige vilkår. Medlemmer og ansatte får 5 % på ordinære priser på alle private forsikringsprodukter. Med tre produkter, hvorav ett hovedprodukt, får man totalkunderabatt på 10 %. Samlet vil man kunne få inntil 15 % rabatt per i dag.

JURIDISK BISTAND

Samarbeidsavtalen med Langseth Advokatfirma DA gir K&Fs medlemmer en gratis første henvendelse, begrenset opptil 20 minutter, via telefon, e-post eller møte. Deretter gis 15 % rabatt på fast timepris.

MØLLERS OMEGA 3

Til rabattert pris.

Dette er Norges Kvinne- og familieforbund

Som medlem får du:

- Tilbud om advokatbistand
- Gunstig tilbud hos Codan forsikring
- Rabatt ved overnatting på Rica hotell
- Medlemsbladet Kvinner & Familie 3 ganger i året
- Medlemstilbud på abonnement av Møllers Omega 3
- Tilbud om kurs, konferanser, reiser mm. gjennom ditt lokallag/krets

Ditt medlemskap er viktig! Våre arbeidsområder er:

- Kvinners helse
- Mat og helse
- Et varmere samfunn
- Flerkulturelt arbeid i Norge

Synes du at en av de aller viktigste oppgavene i samfunnet er å gi barna et godt å trygt oppvekstmiljø? Og vil du gjerne ha mer tid til barna dine uten at det går utover økonomi og yrkeskarriere? Da kan Norges Kvinne- og familieforbund være noe for deg!

Målet er samfunnspåvirkning i kvinne og familiepolitiske spørsmål nasjonalt og internasjonalt.

Våre satsningsområder er: **Kvinnepolitikk • Familiepolitikk • Miljø- og forbrukerpolitikk • Internasjonalt samarbeid**

Klipp ut

Jeg ønsker medlemskap i Norges Kvinne- og familieforbund

NAVN:

ADRESSE:

POSTNR.-/STED::

LOKALLAG:

E-POST:

INNMELDINGEN SENDES:

Norges Kvinne- og
familieforbund
Stortingsgata 12,
0161 Oslo
Tlf.: 22 47 83 80
Faks: 22 47 83 99